

ſuetudinis iucunditate omnia tum dicta,
tum facta, redolerent ſanctitatem. Cuius
quidem tanta erat apud omnes opinio,
vt quamquam vulgo cum flagitioliſſi-
mis hominibus perſamiliariter verſare-
tur, nihil tamen turpiſſimorū hominum
conſuetudo Xauerij pollueret nomen,
conſtanti ſanctimoniæ famā ſuſpiciones
hominum non ſolū ſermones arcente.
Quin etiā fuit hoc Franciſci proprium,
vt familiaritas eius non minueret reue-
rentiam, ſed augeret. eius ſanctitatem,
quaſi gemmam, vſu & tractatione ma-
gis ac magis nitere diceres. Conſaluus
Fernandes, nauicularius nobilis, Xauerij
perſamiliaris fuit. Huius ille naui ſæpe
vectus, ſæpe Goæ hoſpitio vſus, vtrobi-
que cum eo familiariffimè verſatus. Cæ-
terū erat in Cōſaluo Xauerij reueren-
tia tanta, vt quoties ille ad ſe domum ac-
cederet, venerabundus cum tota familia
occurreret, cunctiq; proſtratis humi cor-
poribus eū exciperent: nec verò is, quam-
uis ſæpe à Frāciſco rogatus, ne id faceret,
morem ei gerere poterat: adeò Sancti
viri veneratio eius animum occuparat.
Iacobus quoque Pereria, quo nemo Xa-
uerio amicior, referebat, ſe corā illo nun-
quam ſuſtinuiſſe, vt capite operto eſſet,
quāuis ipſo rogitante. Enimvero quoties

cum eo loqueretur, tanta se religione perfundi solitum, ut Deum in illo intueri sibi videretur. Nec Francisco, si quando res posceret, grauitatis aculeus, seueritas defuit. Rem vno aut altero exemplo notabimus. Matrona quædam honesta pia-
 que Francisco, quoties is adesset, de peccatis confiteri consuevit. Hanc (ut ipsa-
 met religioso viro deinde narrauit) quod bellum hominem, sciteque & eleganter ornatum, esset intuita, grauitè Xauerus inculcavit, increpans, Tunc hominem suspexisti? merita es ut te Deus despiciat. Quæ vox adeò castum piumque perculit pectus, ut illa nunquam deinde in omni vita aspicere os viri cuiusquam sustinuerit. Acerrimus vindex præcipuè contumaciæ fuit. In Comorino promontorio cum cognouisset idolū à neophyto quodam esse consecratum; enimuerò tanti facinoris indignitate commotus, protinus sacrilegis tectis iniici iussit ignem; ut poenæ magnitudo cæteros à tam nefario absterret scelere. Multis honestis viris supplicij grauitatem deprecantibus, hoc solummodo permisit, ut rem familiarem domo liceret efferre: domum ipsam, sacrilegij receptaculum, omnino incendio absumi voluit.

CAPVT XII.

*Prudentia, & præcepta Goani Collegij
Rectori & Gaspari Belga tradita.*

IAM cæterarum moderatrix virtutum prudentia non modò in conciliandorum conuertendorumque hominum solertia, quæ passim in tota Francisci emicat vita, verum etiam in propagatione religionis, & administratione Societatis, cernit. Quippe satis gnarus nihil æquè obstare Christianæ fidei, ac vitia prauaque exempla improborum Christianorū, non prius ad Ethnicos religione imbuendos accessit, quàm lapsos veterum Christianorum restituit mores. Neophytos autem ingenti labore ac patientia Christo partos ipse primùm maxima affiduitate coluit: inde Sociis aliis, idoneisque hominibus, excolendos tradidit. Socios porrò ipsos nulla in loca misit vnquam, nisi antè ab se lustrata. Quos verò mittebat, aduersus omnia incommoda salutaribus ac propriis armabat monitis, rudes imperitosque rerum edocens, quæ ipse longo vsu diuinoque instinctu didicerat. Et quoniam in iis, quæ dixi, præceptis vel maxime Francisci elucet pruden-

tia, haud salubrior illorum hominum
magistra, quàm aliorum; operæ precium
me facturum censui, si magnam expone-
rem partem eius monitorum: quippe quæ
non magis illum admirabilem, quàm
nos prouidos, facere queant. Paulo igitur
Goani Collegij Rectori constituto hæc

- ” præcepta discedens reliquit: Omnium
” primùm te oro quæsoque, vt pro tua erga
” Deum caritate, obseruantiaque in Paren-
” tem nostrum Ignatium, Societatemque
” IESV vniuersam, Patres, fratresq; omnes,
” siue ex Lusitania veniētes, siue tota India
” sparsos, benignè modesteque accipias,
” tractesque. Equidem de Sociorum o-
” mnium virtute eam habeo opinionem,
” vt (quantum coniectare potui) nequa-
” quam existimem eos egere Rectore: ta-
” men vt nec aliis desit obediendi materia,
” & rectè atque ordine res administrentur,
” placet esse vnum aliquem, cui me absen-
” te obtemperent cæteri. Proinde tua sub-
” missione, prudentia, sapientiaque fretus,
” cunctis Sociis te præficiendum censui, vt
” omnes qui extra Goam sunt è Societate
” pareant tibi, quoad aliud statuatur. Anto-
” nius Gomes præerit Goano Collegio,
” vectigalia exiget, atque in res necessarias
” suo impendet arbitrio. Harum rerum
” summa eià me potestas permissa: quo-

*Opinio de
virtute So-
ciorum.*

circa

circa tuam auctoritatem neutiquam interpones. Si quid secus visum erit, consilio eum reges potius quam imperio. Interum te oro quæsoque vehementer, ut, pro obedientia quam P. Ignatio debes, intentius caueas, ne qua fortè res inter te & Antonium Gomem ferat discordiam; neu domesticis alienisue materiam aliquam præbeat sermonum: contraque omni ope tendas, ut perpetuò concordibus rem geratis animis studiisque. Si quando Socij Comorinenses, cæteriue qui, in Christi vinea elaborant, rem aliquam abs te petierint ad animorum salutem quoquo modo pertinentem, sedulò eis atque impensè curabis. Quoties verò ad miseros illos maximis ærumnis oppressos das literas, caue quicquam durius scribas, quod offendere queat afflictos. Cæterùm strenuè Dei causa laborantibus res nacesarias impigre benigneque submittes, maximè verò Comorinensibus & Malacensibus, qui grauissimam ferentes crucem, portant *pondus diei, & æstus*. Itaque eis non modò animarum, sed etiam corporum subsidia ad animos pertinètia enixè simul ac tempestiuè subministrabis. Quòd si quis eorum colligendi causa Gona receperit se; haud secus, quam te illisque dignum est, excipies fouebisque. Idque ego tibi

Dei.

„ Dei & P. Ignatij nomine mando ac præ-
 „ cipio. Ad hæc oro te, mi frater, vt quoti-
 „ die in virtutibus procedas, atque omni-
 „ bus omnium virtutum exemplum sis, vti
 „ adhuc fuisti; crebròque in Iaponiam li-
 „ teras des, quæ me sigillatim edoceant de
 „ tuis domesticorumque rationibus, & sci-
 „ licet de amore & concordia inter te &
 „ Antonium Gomem, cæterosque Socios,
 „ deque numero & facultatibus vel huma-
 „ nis vel diuinis Patrum deinceps aduecto-
 „ rum è Lusitania. Id omnino bis in anno
 „ facies, Aprili mense, atque Septembri.
 „ Ac de singulis Patribus fratribusque tota
 „ India sparsis, quæ me scire velle arbitra-
 „ ris, per domesticum quempiam (vt alie-
 „ nus labor tuum minuat laborem) per-
 „ scribenda curabis. Quòd si quid erit ar-
 „ cani, id tua subscribes manu. Rogo te et-
 „ iam atque etiam, vti hæc præcepta tibi
 „ cordi sint, eaque singulis hebdomadis
 „ perlegas: & simul vt mei memor assidue
 „ pro me & ipse deprecetur Deum, & tui stu-
 „ diosos ad deprecandum accendas. Alia
 „ porrò præcepta P. Gaspari Belgæ, Armu-
 „ ziam ituro, aliisque Patribus Indiæ cultoribus data. Præcipue attende tibi, simul
 „ de cultu Dei tuaque salute sollicitus. Pro-
 „ fecto enim duobus hisce præfidiis fultus,
 „ & aliis pl⁹ opis afferes, & ipse ad Christia-

Præcepta
 Gaspari
 data.

næ humilitatis religionisq̃ue ministeria
 eris paratior. Itaque Lusitanorum libe- *Catechis-*
 ros, & seruitia, cæterosq̃ue idiotas Chri- *mi cura.*
 stianis præceptis erudies: neque hoc mu-
 nus (quippe quod ad salutem animo-
 rum, hominumq̃ue beneuolentiam, plu-
 rimum habet momenti) committes al-
 teri. In valetudinario miseros subinde æ- *Opera mi-*
 gros reuises, monitosq̃ue morbum ferè *sericordia.*
 pœnam esse peccati, allicies ad conscien-
 tiam excutiendam, delictaq̃ue expianda.
 Inde eorum confessionibus per otium
 auditis, cælesti resectos pane, valetudina-
 rij Præfecto commendari, necessariisque
 subsidiis iuuari oportebit. In custodias
 quoque itare conuenit ad vinctos, eosq̃;
 hortari, vt totius antè actę vitę confessio-
 nem instituant. Ex eo enim hominum
 genere plerosq̃ue inuenias, qui conceptas
 animi labeſ rite expiauerint nunquam.
 Et omnes quidem Sodalitio Misericor-
 diæ commendabis, ne qua cuiquam fiat
 iniuria; cæterùm egentibus res insuper
 corrogabis ad victum necessarias, vt mi-
 serorum subuenias egestati. Misericordiæ
 autem Sodalitati, quantum iu ta erit, pro-
 spicies. Proinde si quando incertorum
 dominorum pecunia restituenda sit, eam
 magnopere censeo illi Sodalitati potissi-
 mum attribuas. Etsi enim non desunt e-
 gentes

Per exter-
nos eleemo-
syna diui-
denda pau-
peribus.

,, gentes, quorum inopia rectè talibus sub-
 ,, leuetur auxiliis; sæpe tamen mendicantiũ
 ,, aut fraus, infamia inquinare hoc negotiũ
 ,, solet. Quæ pestes quemuis facilius quàm
 ,, Misericordiæ sodales fallant, quorum
 ,, prudentiam satis vsus erudiuit ad præca-
 ,, uendum. Quocirca optimum factu est,
 ,, rem omnem sodalibus permittere, qui e-
 ,, gentibus notis spectatisque eleemosy-
 ,, nam illam pro portione dispertiant. Id
 ,, adeò faciendum multis magnisque de
 ,, causis. Primũ, quia si per te ipse pecu-
 ,, niam pauperibus diuidas, profectò mul-
 ,, ti abs te petant subsidia, maximè corpo-
 ,, rum: quod scilicet haudquaquam faci-
 ,, ent, si te animorum tantũ difficultati-
 ,, bus subuenire constabit. Deinde, vt suspi-
 ,, ciones rumoresque fugias eorum, qui il-
 ,, las tibi pecunias egentibus diuidendas
 ,, tradiderint. Namque (vt proni sunt ho-
 ,, minum ad deteriora credenda animi) ve-
 ,, rendum est, ne quam auaritiæ suspicio-
 ,, nem præbeat exactio pecuniæ: perinde
 ,, quasi exactum ab eis argentum per speciẽ
 ,, iuuandi pauperes, moliaris in tuũ vsum
 ,, & commodum auertere. Itaque præ-
 ,, stat id muneris in alios transferre, in
 ,, quos nulla cadat suspicio. Quòd si
 ,, quando tamen res ipsa contrà suadeat;
 ,, sequi licebit maiorem Dei gloriam, ma-
 ius-

iusque animorum emolumentū. Et apud *Apud ami-*
 eos, quibus-cum versaris, quamuis ami- *cos viuen-*
 cos & familiares, ita semper te geres, vt si *dum vt si*
 aliquando futuri sint inimici. Hæc cogi- *futuri sint*
 tatio lasciuientem licentiâ vitam faciliè *inimici.*
 cohibebit, vt ne quid amicitia ac familia-
 ritate prouectus offendas; simulque talis
 cautio illos in verecundiam adducet, sine
 vlla causa amicitia tibi renunciandi. Hæc
 inquam, cautio non alienam modò arcet
 improbitatem, sed nostram etiam pieta-
 tem fouet. Quippe si apud te sis, & ma-
 gis fruaris Deo, & maiorem notitiam ha-
 beas tui. Nimirum ignoratio atque obli-
 uio sui ipsius multa vitiorum monstra
 parit, quæ amicos alienant, irritant inimi-
 cos; vt nostrorum haud ignari morum,
 acrius in nos vehementiusque coorian-
 tur. Aduersus Episcopi Vicarium egregi-
 am semper adhibebis reuerentiam obe-
 dientiamque. Quocirca simul atque op-
 pidum, vbi is versatur, attigeris; protinus
 eius genibus aduolutus de more oscula-
 beris manum. Inde petes vt tibi potesta-
 tem faciat concionandi, audiendi con-
 fessiones, cæteraq; pietatis munera obe-
 undi. Nec vnquam te ab eo quanta-
 cunque offensio alienabit, sed accendet
 potius ad illi⁹ pectus omni comitatis ge-
 nere permulcendum; vt is aliquando piis
 medi-

*Reuerentia
 erga Vica-
 rium Episcopi.*

meditationibus excultus, & commodior
 fiat, & melior. Caterorum quoque Sa-
 cerdotum gratia captanda tuendaque,
 quo impensius ipsi quoque ad salutare
 illas meditationes pelliciantur. Oppido-
 rum verò Præfectis dicto audiens eris: o-
 mniq; obsequio, & (quoad eius fieri po-
 terit) familiaritate eorum tibi deuincies
 animos. Neque vlla de causa, quamuis
 iusta, in eorum offensionem atq; odium
 incurres. Si quid sceleris illorum admi-
 serit quispiam: primùm, opportuno ser-
 mone illato, amicè comiterque ei osten-
 des, magnum te capere dolorem ex infam-
 ia, quæ eius dignitatem nomenq; fœ-
 darit; tum pari comitate ac submissione
 ita expones rumores de illo, vulgatos, vt
 peccatum suum per se ipse & agnoscat, &
 corrigat. Id autem tum fieri oportet, cum
 spes lætum prosperumque spondet ad-
 monitionis euentum. Sin minus, omitti
 totum hoc negotium præstat, quàm fru-
 stra niti, nec aliud, vt dicitur, laborando
 quàm odium quærere. Dominicis ac fe-
 stis diebus post meridiem seruis & ancil-
 lis, itemque libertis ac liberis Lusitanorū,
 tintinnabulo in sacram ædem cōuocatis,
 præter fidei Christianæ capita, ratio quo-
 que orandi tradetur, animæque curandæ.
 Atque huius ratione vsus idiotis homini-
 bus

*Admonen-
 dorū Prin-
 cipū ratio.*

bus confessione expiatis pœnæ loco im-
 ponetur ad certum tempus, vt paulatim
 assuefactos salubris illa consuetudo dein-
 cept sequatur. exploratum habeo multis
 eam rem saluti fuisse. Eadem ratio in ta-
 bella perscripta proponetur in templo, vt
 potestas describendi sit iis, qui vti velint.
 Aliquid etiam temporis atque operæ pa-
 cificatio inimicorum, dissidentiumq; in-
 ter se reconciliatio, vindicabit. In contro-
 uersis litibusque tollendis illud inculcan-
 dum, plerunque plus impensæ in lites fie-
 ri, quàm quanti id sit de quo litigatur. Vi-
 deo hoc officium Iurisconsultis ac tabel-
 lionibus ingratum atque inuisum fore.
 Quocirca isti præcipue captandi sunt, &
 appositis meditationibus ad æquitatem
 conformandi. Nam si rectè considerabi-
 mus, istos controuersiarum ac litium
 (quippe quæ in ipsorum cedunt lucrum)
 architectos ac machinatores esse reperi-
 mus. Si quando incideris in homines
 fraudibus, libidinibus, odiis adeò impli-
 catos, vt non solum hisce vitiis expediri
 non laborent, verùm necessaria respuant
 remedia; omni humana diuinæque ope
 annitendū erit, vt eorum animi, quamuis
 iam depositi, aliqua tandem ratione sa-
 nentur. Proinde illis, nisi planè insaniant,
 amor & reuerentia quam Christo Deo ac
 Do-

*Litium di-
 rimēdarū
 modus.*

*Sceleratos
 homines
 conuertē-
 di ratio.*

„ Domino suo debeant, proponenda, mor-
 „ tis impendentis ac gehennæ incutiendus
 „ metus. Si quos neque amor Dei, neque
 „ timor, flectet; eos verò acerbissimis pœ-
 „ nis, quas cœlestis ira ex improbis etiam
 „ in hac vita expetit, territari oportebit. I-
 „ taque denunciandi graues diuturnique
 „ morbi, dāna & iacturæ rei familiaris, or-
 „ bitas ac solitudo liberum, coniugum pro-
 „ bra, pericula tum maritima, tum terre-
 „ stria, casus inopinati & atroces, atque alia
 „ generis eiusdem, quibus inueterata ma-
 „ ximè scelera ac flagitia solitus est Deus
 „ vindicare. Quippe multos videmus esse,
 „ quos multo magis talium incommodo-
 „ rum timor moueat, quàm cruciatuum æ-

*Causa ob-*ternorum. Verum enim vero tam effusæ
stinationis vecordiæ atque insanix causa, vel diuini
in scelerib⁹ nominis obliuio, vel ingens negligentia
ac flagitiis conscientix, vel cœlestis fidei tenuitas est,
 „ hominibus utique nequam & sceleratis:
 „ qui velut pecudes rebus iis quas oculis
 „ cernunt, quasq; ante pedes habent, cun-
 „ cta metiuntur, immemores bonorum cœ-
 „ lestium, vltimique discriminis, in quo i-
 „ pso æterna vertitur fors, vtrum scili-
 „ cet beati an miseri futuri sint in omnem
 „ æternitatem, Nonnullos etiam interdum
 „ reperies in peccatorum hærentes cœno,
 „ qui tuam amicitiam familiaritatemque
 „ captent,

capient, non ut è vitis extrahantur suis, “
 sed simul ut meritam obiurgationem vi- “
 tent, simul ut tua consuetudine ad opi- “
 nionem commendentur probitatis. Id- “
 circo moneo, ut apud te sis: ac si quan- *Conciona-*
 do te isti homines ad cœnam aut prandi- *toribus do*
 um inuitent, donisue colant; videas ne *na respuen*
 tua libertas deliniatur muneribus, quo *da.*
 minùs acriter peccantes admoneat. Ita- “
 que ad prandium inuitatus non recusabis *Inuitatio*
 tu quidem, sed inuicem illos ad sacram *ad prandi*
 inuitabis confessionem. Quòd si ani- *um quate-*
 maduerter, te nihil omnino proficere, & *nus accipi*
 prorsus ludere operam; seuerè denun- *enda.*
 ciabis, nisi resipiscant, illis iam te amici- “
 tiam & consuetudinem renunciare. Ne- “
 que verò ego cùm quicquam à quoquam *Cuiusmo-*
 accipi veto, parua ac rara munuscula in- *di munera*
 telligo, qualia sunt poma, & alia eiusdem *accipi con-*
 modi, quæ remissa grauitè offendunt *ueniat.*
 eos, qui miserunt; sed dona magna ac pre- “
 tiosa, quæ si accipias, capiaris. Si quando “
 magna vis missa fuerit cibariorum, ea va- “
 letudinario, carceri, cæterisque egentibus “
 diuidentur: ut omnes intelligant, istarum “
 etiam rerum maximam partem dispertiri “
 pauperibus, tibi vix minimā quandā par- “
 ticulam reseruari. Hæc benignitas plus ad “
 exemplum abstinentiæ valebit, quàm ta- “
 lium recusatio munerum, cùm præsertim “
 qui

,, qui ea mittunt, sibi ducant dedecori do-
Corrigen- mum remitti, quæ miserint. Iam prauos
di modus. cuiuspiam mores emendaturus, non pri-
 ,, us manum admovebis, quàm intimos e-
 ,, ius perspexeris sensus. Itaque magnopere
 ,, tibi suadeo, vt primùm odoreris, atque
 ,, inuestiges, an is vitio aliquo aut mentis
 ,, perturbatione occupatus ab animi sui sa-
 ,, lute abhorreat. Si æquo erit animo, & ad
 ,, accipiendam admonitionem parato; tum
 ,, verò eum sedulò, quæ videbuntur, mone-
 ,, bis. Sin autem ira aut quavis molestia
 ,, perturbatum senseris; supersedendum e-
 ,, rit monitoris officio, & affectus animus
 ,, insinuatione quadam ac dulcedine ora-
 ,, tionis deliniendus. Inde ad salutis suę co-
 ,, gitationem curamq; traduci eum oport-
 ,, tebit, leuioribus initiò tentando monitis:
 ,, quæ si bellè processerint, grauioribus in-
 ,, de oppugnando. Ad vltimum, vbi eum
 ,, in tuam redegeris ditionem, obnoxio ad
 ,, arbitrium tuum leges impones, & quæ-
 ,, cunque opus erunt, planè aperteq; præ-
Ira sedan- scribes. Ac leuandæ modestiæ, iræue se-
da, molesti dandæ, vnicum remedium est, angoris i-
ae leuan racundiæue causam prudenter extenuare
da remedi eleuareque verbis. Si iratus sit, iniuriam
um. imprudentiæ potiùs quàm malevolentia
 ,, attribuere; aut delictorum eius poenas
 ,, diuinitus expetitas dicere: ipsum fortasse

in parentes, propinquos, amicos, aut in alios innocentes commisisse aliquando aliquid, pro quo nunc pœnas cœlesti numini iustas ac debitas soluat. Hæc aliaque eiusmodi, quæ ad extinguendam valent iram, inculcanda sunt. Quod de ira præcepi, ad cæteros impotentes animi motus transferendum. Illud autem vrgebitur, etsi aliqua veri species, objecta animum eius commouerit; tamen si colligat se, cogitationemque ad ipsam referens veritatem, res omnes consideret atque circumspiciat intentius; profectò intellecturum, causam, quam ob rem tantopere moueatur, nullam esse. Ita demum hilari lætoque vultu illam animi absterges molestiam: ac pro hominis conditione, & propensione voluntatis, quid facto opus sit, amice enixeque commonebis. Iam omni ope efficere nitêris, ut quos erudis ad pietatē, suas tibi tentationes, incurstantesque animum cogitationes, aperiant. Hoc quippe ad virtutis absolutionem præcipuum præsidium est rudibus in hoc genere pugnæ, aut non satis peritis exercitatisque. Cæterum si seuerior in eos quàm benignior fueris (ut seueritas excludit fiduciam) facilè illi, quibus à Satana oppugnētur modis, silentio supprimunt, leuius rati dæmonis insidias subire, quàm acerbita-

*Efficiendū,
ut, quos
excolis su-
astibi ten-
tationes a-
periant.*

*Benigni-
tas magi-
stro neces-
saria.*

„ tem magistri. Ita necessario nudati præ-
 „ sidio, telisque acerrimi hostis expositi, vs-
 „ que eò incessentur prementurque, donec
 „ malis domiti faciant deditiōem. Si quos
Vitia cor- aut superbia, aut libidine, aut alio quopi-
rigendi ra- am vitio tentari senseris; optimum erit,
tio. spatio ad cogitandum dato, iubere ipsos
 „ remedia aduersus illa ipsa vitia excogita-
 „ re. Quod vt succedat ex sententia, viam
 „ primū aperiēs ad eiusmodi res inueni-
 „ endas: deinde præcipies vt rationes ex-
 „ quirant, quibus ipsi in cohortationibus
 „ ægros, vinctos, aut alios à talibus deter-
 „ reat vitiis. Ita medentes aliis ipsi mede-
 „ buntur sibi. Quippe & illa aliis commu-
 „ nicata proderunt, & ipsi sua sponte ad ea,
 „ quæ alii suadent, incitabuntur. Eadem
 „ regula etiam cæteris vsui esse potest, quos
 „ propter impedimentum aliquod non li-
 „ cet absolui. Scitū enim est ex iis percōta-
 „ ri, si quem ab illiusmodi, quo vrgentur i-
 „ psi, vitio reuocare conarentur, quam tan-
 „ dem essent inituri rationem: ad vltimum
 „ suadere, vt id sibi consilij capiant, quod
 „ in tali re ac tempore alteri forent daturi.

Modus ad- Illud etiam videndum, vt in exercendis
hibendq in alumnis nostræ disciplinæ, virtutumque
exercenda muneribus iniungendis, adhibeatur mo-
virtute. dus; & onera pro cuiusque imponantur
 „ viribus. Nam si maiora erunt quàm vt

ferri commodè queant, non excitabunt
 virtutem, sed oppriment. Itaque illi fracti
 animo, ac debilitati, imponendum onus
 detrectabunt, impositum abijcient. Et
 quoniam Rex Lusitaniæ pro sua munifi- *Regis Lusitani munificentia.*
 centia iussit omnia nobis necessaria ubi-
 que suppeditari; eius potiùs quàm alte-
 rius cuiusvis liberalitate vtaris censeo. *Libertas*
 Nam profectò qui alienas res accipit, li- *tuenda.*
 bertatem amittit suam: quippe cum be-
 neficentia necessitatem imponat obse-
 quendi beneficio; emptaque beneficio
 libertas adeò seruiat, vt etiam si quid au-
 deat, eius verba longè minus habeant
 ponderis, quàm haberent si sui esset iuris.
 Adde huc, quòd si quid ab illo, qui de-
 dit, peccatum sit; liberè increpare haud-
 quaquam valeas. Quod enim os tantum
 est, vt sustineat allatrare pascentem?

CAPVT XIII.

*Præcepta Ioanni Brauio aliisque Sociis
 data.*

VBI manè è lectulo surrexeris, hanc
 tenebis regulã, vt minimũ per semi-
 horã aliquid è Christi vita mediteris; idq; *Meditandi*
 hoc ordine, vt initio ab ei⁹ ortu facto, de- *modis.*
 inceps cætera egregia eiusdem facinora,
 ad gloriosum vsque ascensum in cælum,

Vota quo- sensim progrediens meditatio persequa-
tidie reno- tur. Verùm singulis diebus singula attri-
nanda. buentur capita, eadem plane ratione, quã
 exercitiorum spiritualium libellus præ-
 scribit, vt singuli menses totam Christi,
 Domini vitam meditando percurrant.
 Iam tibi auctor sum quotidie sub medi-
 tationem vota paupertatis, castitatis, obe-
 dientiæ renouandi, quo vix illum est ho-
 minibus Deo sacratis tutius contra Dia-
 boli intestiniq̃ue hostis impetus muni-
 mentum. Quocirca antiquissimum ha-
 bebis, quotidie salutaribus hisce armis
 munire pectus. Pomeridianis autem ho-
 ris, post curatum corpus, tantundem ferè
 temporis iteratio matutinæ meditationis
 absumet, eamq̃ue pariter excipiet instau-
 ratio votorum. Nocturno porrò tempore
Conscien- post cœnam, priusquam cubitum eas, re-
tiæ excuti- cipies te ad excutiendã conscientiam : &
eda ratio. facta, dicta, cogitata eius diei examinans,
 videbis ecqua in re Deum offenderis ho-
 minisue: idq̃ue perinde exequêris, vt si
 esset mox secutura confessio. Tum deli-
Emenda- ctorum omnium veniam à Deo petes, e-
tionis cu- mendationem vitæ ex animo tibi propo-
ra. nens. Demum precationibus solennibus
 Pater, & Aue, recitatis, paulisper rationẽ
 inibis corrigendi peccata illa quampri-
 mum. Postridie igitur mane, inter surgen-
 dem

dum vestesque induendas, recentia supe-
 rioris diei delicta rediges tibi in memori-
 am : diuinaq; ope suppliciter implorata,
 ne quid eo die offendas, nominatim ve-
 rò ne in noxas illas domesticas incurras,
 meditationem aggredieris eo, quem dixi,
 modo. Hoc idem quotidie facies. Si
 quid autem horum omiseris per incuri-
 am ; id verò tibi religioni ducens, de mo-
 re tuam culpam agnosces, prædicabisque
 apud sodales, quòd tibi præscripra negle-
 xeris. Cæterum omnibus in rebus, à qui-
 bus appetitum vitiosamque naturam sen-
 feris abhorrere, strenuè te ipse vinctes,
 haud ignarus nobis primam esse oportere
 Christianæ humilitatis curam. Nam
 sine demissione animi, germanaque hu-
 militate, non tibi aliisue prodesse poteris:
 non Deo ac superis carus eris : non di-
 gnus, quem Societas IESV diutius ferat:
 vtpote quæ elatas sui que iuris ac senten-
 tiæ homines concoquere haudquaquam
 valet. Proinde studebis sedulò & vsque-
 quaque Præposito obtemperare, & quidẽ
 sine recusatione vlla, aut detrectatione,
 haud secus quàm si imperaret ipse Pater
 Ignatius. Tentationes diabolicas cuius-
 que generis eidem enunciabis, vt eius
 consilio auxilioque instructus, acerrimi
 hostis petitiones faciliùs declines atque

*Sui victo-
ria.*

*Humilitas
& obediẽ-
tia nostris
hominibus
necessaria.*

*Tentatio-
nes aperi-
enda.*

propulses. Quippe submissio hostiles
tentationes insidiasq; aperiens, haud mi-
nus opis impetrat à Deo, quàm in it gra-
tiae. Itaque non solum callidissimi hostis
artes in praesens eludit, sed etiam vires co-
natusque frangit in posterum. Namque
ille suas artes deprehensum iri cernens,
paulatim cum spe victoriæ amittit oppu-
gnationis voluntatem. Hæc Braulio Ma-
lacæ versanti, alia porro aliis Cocinum
petentibus monita data. Ante omnia,
quantum erit in vobis, amorem concilia-
bitis ciuitati, præcipuè verò Cœnobitarū,
ac Sodalitatis B. Mariæ. Proinde dicta fa-
ctaue fidem faciant, nihil esse vobis po-
tius, quàm omnibus gratificari, & pieta-
te tum ciues tum Sodales illos augere.

*Comitas
in salutandis
do & ade-
undo.*

Comitas in adeundis salutandi causa so-
dalibus, haud ægre illorum vobis in ve-
stris difficultatibus impetrabit auxilium.

*Cum pau-
peribus que
ratio te-
nenda.*

Si qua re ad pauperum inopiam subleuā-
dam opus erit, ab eis potissimum petetis:
sed ita, vt egentes edocti à vobis illos a-
gnoscant benignitatis auctores. Hæc au-
tem cum pauperibus tenebitur ratio, vt,
cùm suam ipsi vobis necessitatem corpo-
ris exponent, vos inuicem eis, quam per
se ipsi non cernunt, necessitatem expo-
natis animi: curatisque eorum menti-
bus, tum demum corporibus, si quid opis

potes-

poteritis, afferetis. In congressibus & col- *Nimia gra-*
 loquiis cauendum est, ne nimia quædam *uitas vitæ*
 granitas suspicionem præbeat reuerenti- *da.*
 am exigentis arrogantia: sed potius fa- *“*
 cilitatem vultus præferat, affabilitatem. *“*
 que sermonis. Præcipua cura erit, vt o- *“*
 mnibus in rebus submissè vos ac modestè *“*
 geratis. Itaque etiam Sacerdotibus cæte- *“*
 risque omnibus non tantum Ecclesiæ *“*
 Præpositis, impensè habebitur honos. O- *“*
 peræ pretium verò est, res à vobis bene *Ecclesia*
 gestas, earumque laudes, cum eis com- *Præpositis*
 municari; vt, quorum operum fructum *res à no-*
 capiant, fautores euadant, patronique. In *stris bene*
 concionibus quoq; comiter auditores ab *gesta com-*
 erroribus ac vitiis, in quibus versantur, *munican-*
 reuocandi sunt. Sed identidem intentata *da.*
 diuina seueritate atque iustitia territandi *Varia ra-*
 duri homines ac pericaces; contraq; re- *tio agendi*
 sipiscentes, Dei clementiâ ac misericordiâ *cum vario*
 præpositâ, erigendi recreandiq;. Pertina- *auditoris*
 ces porrò animos, atque in flagitiorum *genere.*
 cœno hæsitantes, oportet ita cælestibus *“*
 vrgeri minis, vt eis nequaquam incidatur *“*
 diuinæ clementiæ spes, sed eius interdum *“*
 commemoratione eorundem pectora *“*
 mulceantur. Omnino efficite, vt per vos *“*
 bonus Societatis odor longè lateq; fun- *“*
 datur. Quam ad rem non alia virtus plus *“*
 habet momenti, quàm vera ac germana *“*

animi submissio. Mementote, Societatis nostræ amplificatores, multis ac magnis arumnis exercitos virtutes omnes enixè coluisse; vosque ita demum illorum meriti ac gloriæ participes futuros, si in Societatis nomine amplificando fueritis imitatores industriæ. Illud quoque memi-

*Auctori-
tas apud
populum
caleste do-
num.*

nisse oportebit, auctoritatem apud populum in sacris rebus ac salutaribus, donum esse diuinum, quod bonis viris ac piis deferatur ultro, callidis & humana id arte quærentibus negetur: ne scilicet humana peruersitas Dei dona contemptui habeat, si fortè modestis iuxta & arrogantibus suppetant. Impensè igitur rogandus est De⁹, prorsus ut vobis indicet atq; aperiat impedimenta, quæ diuinis conatibus (quo minùs sua per vos dona hominib⁹ impertiat) per imprudentiam obijcitis, committentes utique, ut auctoritatem vobis abnuat, existimationemque ad id negotium necessariam. Id enim uero summa animi prouisione cauendum est.

*In exami-
ne consci-
entia in no-
stra officia
ac munera
inquirèdū.*

Itaque in examine conscientia intentione cura speciatim exquiretis, ecquid peccatum à vobis sit in concionando, in confessionibus audiendis, in congressibus & colloquiis. eritque deinde vobis cordi vitia deprehensa corrigere, animumque noxiis affectibus repurgare. Nimirum

quan-

quantacunque decessio de vitiis, tanta fit
 cœlestium accessio donorum. Ac noli- *Aura po-*
 te mirari imitarique eos qui nouas popu- *pularis nul-*
 lo placendi excogitant artes, popularem *lo modo ca-*
 admirationem ac laudem aucupantes. *ptanda.*
 Namque isti suæ potiùs quàm diuinæ
 gloriæ feruiunt, de suis commodis magis
 solliciti, quàm de salute animorum. Quo-
 circa illorum ratio sanè lubrica est, ac
 præceps: quippe quæ cæca cupiditate
 gloriæ elata iactationem habet in populo
 inuisam Deo. Omni ope annitendum, vt *Meditata*
 hæc, quæ à me suggerentur, & meditan- *exequenda.*
 do sentiat is ipsi, & exsequamini sedulò.
 Proinde si qui huius generis sensus ac
 motus diuino instinctu in mentibus ve-
 stris existent, eos memoriæ causa literis
 consignatos exprimetis identidem fa-
 ctis. ita meditata exsequendo, virtus ve-
 lut pabulo nutrita crescet. Nam quæ
 nobis talibus de rebus sancti viri scripta
 reliquerunt, in iis mirum est quantum
 intersit inter gustum sensumque scripto-
 ris, & scripta legentium, audientiumue.
 Res quippe ab eo meditatæ atque perce-
 ptæ, ingentia ipsimet sanctitatis incita-
 menta, plerumque nostros animos
 haud sanè acriter stimulant. Quocirca *Meditata*
 magnopere vobis suadeo, vt sua quis- *recolenda.*
 que sensa animi ac pietatis diuinitus hau-

„ sta literis custodire & impensè recolere
 „ ne grauemini, Quæ vt in dies augeantur
 „ à Deo, quotidie vobis altiùs radices a-
Fideles mo gendæ sunt humilitatis. Quærendi etiam
nitores fideles amici ac monitores, qui, si quid à
querendi. vobis in vestris peccatum erit muneribus
 „ amicè vos libereque admoneant: vt ve-
 „ stra vitia quæ vos ipsos fugiunt (in suis e-
 „ nim quisq; vitiis hebetior est, quàm in a-
 „ lienis) per alios cognita exuatis. Hæc &
 his similia monita Franciscus Xauerus
 partim Præpositis Societatis, partim aliis,
 dabat. Illa verò egregia quæ P. Gaspari
 Vicario suo reliquit profecturus in Sinas:
 Cæterùm ea nos, item vt alia (ne iteratio
 pariat fatietatem) de industria hîc omissa
 referuamus aliò. Quippe eadem præce-
 pta variis hominum generib⁹ informan-
 dis accõmodata cùm sint, placuit in cer-
 ta capita dirigere, vt sibi quisque sume-
 ret, quod ad se pertinere sentiret.

CAPVT XIV.

*Præpositos ac superiores Societatis qua-
les requireret.*

sui ipsius **Q**VALIS ipse Præpositus erat. So-
cura. cietatis, tales requirebat cæteros.
 Super omnia oportere aiebat, eis prio-
 rem

rem sui tuendi esse, quàm alios iuuandi, curam. Neque enim alios curæ esse posse ei, qui sibi ipse non esset; neque aliorum commodis seruire, qui negligeret sua.

Quocirca negabat, cuiusvis esse aliis imperare. Quippe Præpositi personam ab hominibus vulgaribus, ac minùs perfectis, haudquaquam suscipi ac sustineri sine ingenti ipsorum periculo. Præpositos verò magnopere monebat, ne sinerent implicari se curis alienis, maximè verò ciuilibus negotiis, utpote quæ impediunt propria ac domestica.

Nemo enim militans Deo (ait Apostol⁹) *implicat se negotiis secularibus.* Proinde præcipua eis cura esset suo fungendi munere, & sibi commissos custodiendi, iuuandique, in alienos autem, quod suis excolendis superesset curæ operæque deriuarent, quo illam Christi accommodabat sententiam; *Hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Itaque præcipuū hoc Gaspari Vicario suo præceptū dedit: Prior ac potior tui tibi cura sit, quàm eorum quibus præes. Nam qui sibi nequam est, cui bonus erit? Tua, inquam, tibi domesticorumq; salus antiquior sit, quàm alienorum: quia nos ipsos, nobisq; creditos, potissimum Deo præstare debemus. Perinde enim errant, qui, domesticis omissis, curam euertunt ad alienos, ut

Non cuiusvis est imperare.

Negotia ciuilia fugienda.

2. Tim. 2.

Præpositis prima cura suorum

Matth. 23.

Eccle. 14.

„ qui Dei suiq̃ue immemores, hominum
 „ oculis ac voluntatibus seruiunt. Quocir-
 „ ca domesticorum primùm, deinde, si va-
 „ cabit, aliorum saluti consules. Iuuandi
 „ verò ratio vt maximè communis est, ita
 „ prodest plurimum. Talia munia sunt cõ-
 „ cionum frequentatio, explicatio Cate-
 „ chismi, continentium expiatio. Iam Præ-

Præpositi positos submissione animi, moderatione,
humilita- caritate, prudentia, haud secus quàm po-
te ceterisq̃ testate, præstare aliis volebat; eorumque,
virtutibꝫ quibus præessent, paternè & imbecillita-
præstare tem sustentare, & ærumnas ac molestias
debent. depellere: magnopereq̃ue eis auctor erat,
 vt diligere se quàm metui mallent; omniq̃;
 ope niterentur, vt eis essent parentũ loco.
 ita demum & ipsos admonitiones pro-
 spere adhibitueros ad morum emendatio-
 nem, & illos omnia in bonam accepturos
 esse partem. Itaque lenitate potius mode-
 stiaq̃; in regendo vterentur, quàm aucto-
 ritate imperioq̃ue, ne gregem pascerent

Epist. I. vt *dominantes in cleris*, quod Petrus Apo-
 stolus vetat. Hanc autem rationem præ-
 cipuè seruarent aduersus quietos atq̃; de-
 missos. Nam turbulentos, arrogantes, im-
 modicosq̃ue sui æstimatores, acriter de
 suis arguendos erroribus, & seuerita-
 te, ac, si opus foret, animaduersione coër-
 cendos, vt virga disciplinæ ingeniorum

perui-

peruicaciam domet. Quo de genere Gaspari præcepit his verbis : Patribus fratribusque tuæ curæ commissis benignum te moderatumque præbe potius, quàm grauem ac seuerum, nisi fortè quis tua benignitate abutatur. tum enim, vt eius rationibus consulas, assumendum est aliquid seueritatis. Proinde si quem arrogantiam aut superbiâ efferri senseris; ex usu erit, vesanos eius spiritus grauitè comprimere retundi que. Nimirum vt lapsis per imprudentiam aut obliuionem ignoscere expedit; ita necesse est comprimere & coërcere, si quem arrogantia retractatem fecerit, & contumacem. Neque vilo modo committendum, vt quisquam in animum inducat, demum insolentia peruicaciaque victum Rectorem, ipsius indulgere peccatis. Quippe non alia perniciēs maior peruicacib⁹ ingenijs accidere potest, quàm si ea timidè indulgenterque tractans in vitijs contumaciaque conniueas: quippe cùm talis remissio maiores eis afferat spiritus, & spem faciat impunitatis licentiæque. Nolebat moderatores superioresque Societatis in hominibus ad suum cœtum sine delectu aggregandis faciles nimium esse ac liberales; sed paucos è multis deligere, eosque maxime idoneos: quòd longè plus roboris

*Delectus
habendus
eorum quos
asciscuntur in Societatem.*

*Minus apti nulla
de causa
accipien-
di.*

fit in delecta virorum manu, quàm in infinita hominum turba. Tales utique esse deligendos, qui ad Societatis institutum nati factique viderentur: quorum scilicet virtute confidere liceret, tum domi, tum foris. Quos verò difficultas aut necessitas aliqua magis quàm pietas, diuiniq; obsequij cupido, ad Societatem compelleret; his haudquàm patere debere Societatem. Atque hoc adeò imbiberat animo, ut famulos mercede aut alia ratione conductos haberi præoptaret, quàm ad Societatem homines minùs aptos, ob domesticorum munerum necessitatem, aggregari. Quocirca Gaspari ita præcipit: Noli faciliè ac sine delectu multos, in Societatem adsciscere, sed paucos, & maximè idoneos. Namque & Societatis ratio id postulat, & maiori vsui sunt pauci egregij, quàm mille vulgares. Itaque imbecillos, inertes, abiectæque virtutis homines reiicies, velut alienos à Societate, expetente viros nauos, generosos, eximiaq; virtute præditos, qui magna efficientes tamè contenti sint paruo. Quos verò animi ac virtutis indoles adeò commendasset, ut apti ad Societatem censerentur, eos diu ac multum exerceri volebat, probarique; donec illorum virtus multis ac magnis experimentis spectata foret.

foret satis. Spectari autem virtutem iu- *Virtus ad*
 bebat ex sui ipsius victoria, & turbulen- *sciscendo-*
 torum animi motuum cupiditatumque *rum quo-*
 sedatione magis, quàm ex specie qua- *modo spe-*
 dam pietatis, lacrymis, suspirijs, acriq̃ue *ctanda.*
 corporis vexatione. Proinde ita præci-
 piebat *mortificari membra, quæ sunt su-* *Mortifi*
per terram, vt ea mortificatio ad exuen- *cationum*
 dum veterem hominem, nouumq̃ue in- *modus.*
 duendum, referretur. Et in hoc genere
 hunc præscribebat modum, vt ne nouis
 inuentis indulgendo, ipsa rei insolentia
 oculos animosq̃ue hominum offende-
 ret. Qua de re Gaspari præcipit in hunc
 modum: Quos ad Societatem aggrega-
 ueris, in impotentibus animi motibus,
 cupiditatibusq̃ue edomandis magis ex-
 erceas censeo, quàm in corporis afflicta-
 tionibus, nouisque eius generis inuen-
 tis. Quòd si ad coërcendos interiores a-
 nimorum impetus externa aliqua ad-
 moueatur mortificatio, talis vbique sit,
 quæ non irrisionem, sed approbationem
 moueat intuentium; veluti assiduitas
 ministrandi in Valetudinarijs, stipis e-
 leemosynæq̃ue ad victorum inopiam
 sustentandam corrogatio, atque alia ge-
 neris eiusdem. Magnoq̃ue nonnullis ad
 humilitatem adiumento est, superio-
 ris vitæ ante initam Societatem actæ

,, conditionem , munia , occupationes , a-
 ,, liaque eiusmodi quæ ad submissionem
 ,, valeant , interdum socijs audientibus e-
 ,, nunciare. Verùm in hoc genere persona-
 ,, rum ratio habenda , videndumque dili-
 ,, genter quid cuiusque conditio ac virtus
 ,, ferat. Quæ cautio nisi adhibeatur , plus
 ,, damni fiat quàm lucri. Assuefaciendos
 quoque tyrones censebat , seipsos Recto-
 ribus indicare , tentationesq; omnes , pro-
 pensiones , motus , sensus etiam pietatis ,
 diuina solatia , pœnas voluntarias aperi-
 re : quo scilicet artes omnes hostis ibi
 maximè insidiantis , vbi minimè fraus ti-
 metur , à peritis talium rerum patefactas
 eluderent ; & si quid forte aberrarent , ab
 iisdem in rectam reducerentur viam. Præ-
 positum verò summā in eo requirebat
 cautionem , vt ne temerè quoslibet ini-
 tiatos vellent sacris ; sed viros tantum fi-
 de ac virtute diu spectata , prudentiaque ,
 & doctrina saltem mediocri. Hisce enim
 præsidijs Societatis Sacerdotes , vt ex in-
 stituto viuant , sine magno periculo care-
 re non posse. Quocirca ita Gasparē mo-
 ,, net : sacerdotio aptum idoneumq; nemi-
 ,, nē iudicabis , quem non doctrina ac vir-
 ,, tus diu multumque spectata commēdet.
 ,, Societas quippe , ad sui instituti ministe-
 ,, ria obeunda , probata virtute doctrinaq;
 expe-

*Non qui-
 libet ini-
 tiandi sa-
 cris.*

expetit Sacerdotes. Id adeò vsus ac res ,
 ipsa docuit: qui enim tales non fuerunt ,
 eos detrimento potius quàm adiumento ,
 scimus Societati fuisse. Ante omnes, ab- *Absentium*
 sentium & procul à cœtu fratrum in vi- *maximè*
 nea Domini desudantiũ commodis præ- *ratio ha-*
 cipuè consultum volebat: quippe cùm il- *benda.*
 li demum operarij (vt ipse solitus erat
 dicere) *portarent pondus diei & æstus.*
 Itaque eorum necessitates vel corporum
 vel animorũ cognoscendas simul & sub-
 leuandas sedulò dicebat. E re quoque ef-
 se, viros bonos illinc aduenientes, quem-
 admodum se illi gerant, rogitari: ipsis au-
 tem per literas identidem adhiberi solat-
 tia: nec quidquam scribi asperius, quod
 aut molestiam, aut desperationem operis
 exsequendi, afferre queat. Satis eos æru-
 manarum ibi sustinere, vt temperandum
 sit seueritate, ne afflictio addatur afflictis.
 Cæterũ eos crebrò mutari (nisi fortè *Crebra So-*
 necessitas cogeret) vetabat, maximè à *ciorũ mu-*
 moderatoribus nondum satis gnaris lo- *tatio fu-*
 corum, nationum, negotiorumque, in *gienda.*
 quibus illi versarentur. Periculum enim
 esse, ne frugifera ac salubria opera distur-
 baret mutatio cultoris. Rectoribus por- *Scandalũ*
 rò ac Præpositis antiquissimum volebat *omni ope*
 esse, vt bonus vbique Societatis diffun- *vitandũ.*
 deretur odor; cœnisque offensio & scan-
 da-

Prou. 22.

Domorū
adificia.

Aliarum
Religionū
homines
concilian-
di.

dalum omni ope fugeretur, vel cum detrimento rei familiaris. *Melius utique esse bonum nomen quàm diuitias multas.* Quamobrem magnoperè eos monebat, vt virtutum magis quàm domorum ædificijs dediti, ædificationem ædium non ad elegantiam referrent, sed ad necessitatem commoditatemque habitationis. Si quid esset in bonis ac fortunis quod facceret negotium, velut vectigalium pecuniæq; debitæ exactio, id munus, haud minùs inuidiosum quàm necessarium, conducto procuratori potiùs quàm domestico demandarèt. Impensè verò Præpositos Societatis orabat, vt aliarum Familiarum Religionumque moderatores, religiososque viros omnes ac Sacerdotes, conciliarent sibi, & cū eis quàm concordissimè amicissimeque viuerent. Proinde ad eos interdum irent salutatum, seu beneuolentiæ conciliandæ tuendæque gratiâ, seu concordie coniunctionisque declarandæ.

CAPVT XV.

Quales esse optaret homines è Societate.

SOCIETATIS homines expetebat demissos, obedientes, moderatos, &
omni-

omnibus in rebus, à quibus vitiosa ab-
 horret natura, victores fui. Sine his quip-
 pe virtutibus neminem è Societate, nec
 Deo carum acceptumque, nec sibi aut a-
 lijs vtilem fore, nec æquo quietoque a-
 nimo in Societate victurum. Proinde o-
 mnes in sui ipsius cognitione multum ac-
 dia versari oportere, & fibris euulsis cupi-
 ditatum, veræ humilitatis ac virtutis ra-
 dices altiùs agere. Namque vt qui ex a-
 cerbissima Christi morte & cruciatibus
 dolore ardeat, facile talem dolorem inu-
 rat alijs; ita qui nimios animi sui motus
 domitos habeat compressosq; , haud sa-
 nè difficulter eosdem in alijs quoque re-
 gere & coërcere posse. Neminem verò a-
 iebat hoc nomine multum sibi tribuere
 debere, quòd iam diu esset in Societate:
 neque enim temporis diuturnitate, sed
 magnitudine virtutis, Sociorum metien-
 dam esse dignitatē. Quippe cùm sui pu-
 dere magis quàm sibi placere par foret eos,
 qui tam diu versati in schola virtutis, tam
 paruos in virtute progressus haberent,
semper discentes, & nunquã ad scientiam
veritatis peruenientes. Iam vetabat ho-
 minum de se opinionem intueri, ne fortè
 fallax illa rerum facies superbiam elatio-
 nemque pareret, certissimã pestem ac ve-
 nenũ Societatis. Contraque auertere ani-
 mos.

*Nemo sibi
 nimium
 debet sic
 mere, &
 diu fuerit
 in Socie-
 tate.*

1. Tim. 3.
*Opinio ho-
 minum de
 nobis con-
 temnen-
 da.*

Sui cognitio fundamentum humilitatis. mos iubebat ad suæ cognitionem imbecillitatis, præcipuè verò ad salutarem illam cogitationem, quantum tandem inter humana iudicia interfit & diuina, atque inibi fundamenta iacere humilitatis suæ. Nam qui intètiùs consideret, quanto secus de hominibus Deus scrutator cordium iudicet, quàm homines actionum spectatores, profectò coram Deo quàm maximè demissurū se, humanasq; laudes, quippe tam longè abhorrentes à vero, pro crucibus irrisionibusque subiturum. Neque tamen committendum

Dei fiducia.

esse, vt nostræ nobis infirmitatis conscij in Christi militia obsequioque cadamus animis: sed potiùs id agendum, vt quàm nostris diffusi viribus, tam freti diuinis, ingentes prorsus animos capiamus, egregiam numini operam ipso iuuante nauaturi. Hanc vero perfectæ virtutis consequendæ ostendebat viam, vt sui cuique prima esset cura, & suam quisque conscientiam bis in die (si fieri posset) certè semel excuteret; summa vi tendens, vt vitia in se ipso deprehensa prorsus corrige-

Rerum diuinarum meditatio commendatur. ret: antiquissimam insuper haberet quotidianam rerum diuinarum meditationem: nullumque diem sine tali mentis pabulo fineret præterire. Et meditationem versari atque hærare in vita, crucia-

tibus.

ribus, ac nece Christi Domini volebat, utpote materia absolutæ virtutis, propriaq; Societatis Iesv. Auctor etiã erat, sub meditationem contra Satanæ impetus atque insidias vota renouandi quotidie, tentationesque omnes Diaboli, & virtutum studia, non tantum vitiosas affectiones enunciandi Confessarijs, Præpositis, spiritualibusque viris, qui eos consilio possent aut auxilio iuuare. Eam quippe vim esse demissionis huius, ut non modò plus lucis opisque diuinæ impetret ad pugnam, verumetiam importunissimos ludificetur hostes, qui suas insidias patefactas, petitiones depulsas, consilia fracta intuêtes, profectò segniores fiunt ad oppugnandum; demumque victi discedunt ab ijs, à quibus victores antè discesserant. Obedientiam verò requirebat cæcam: ut suo iudicio atque opinione omissa, omnib⁹ in rebus (diuina scilicet lege salua) sine retractatione aut cunctatione parèrent; ne optata odiosè importuneque efflagitarèt à Rectoribus, aut eorundem imperium arte quadam ad suam detorquerent cupiditatem, sed ultro suam quisque sententiam dirigeret ad illorum voluntatis interpretationem; seq; totos hominum Dei personam gerentiũ arbitrio permetterent, traderentq; ,

Obedientia qualis esse debeat.

rati

rati omnibus in rebus præcipiendis eam illis mentem diuinitus datum iri, quæ plus & Deo honoris, & ipsis commodi, esset paritura. Nam qui secus facerent, sæpe in magnas molestias, perturbationes, misériasque incidere dicebat. quæ mala homines pernicioso errore excæcati existimarent à Domini cruce obedientiaque nasci, cum nascerentur ex praua ipsorum voluntate ac iudicio. Quamobrem semper parere mallent, quam imperare: cum præsertim regi ab alio, tutum sit; seipsum regere, periculosum. Vt enim interdum rectè sibi quis imperet, certè cæco sui quemque amore deceptum sæpius errare. Præcipiebat etiã, vt si quando in humilibus abiectisque versarentur ministerijs, impensè enixeque ea exsequerentur, & quàm maximum ex ijs humilitatis caperent fructum; nihilque eo tempore gratius & acceptius Deo, cuius nomine illud imperaretur, ab se fieri posse crederent, memores minora munia rudimenta esse maiorum: segnem in infimis animum non solere in summis excellere; contraque alacrem in paruis, facile in magnis quoque vigere. Namque vt Christus ait: *Qui fidelis est in minimo, etiã in maximo.* Illud porro sapienter monebat, ne, tametsi vberiores spes fructus aliò eos vocaret,

*Humilia
munia
amplectē-
da.*

Luc. 16.

*Locus as-
signatus*

caret,

caret, locum sibi à Præposito assignatum *non dese-*
 defererent negligenter tūc. Haud dubiam *rendus.*
 enim esse fraudē inferni hostis, futuram
 atque incertum alieni loci fructū osten-
 tantis, ut nos à præsenti certoque fru-
 ctu destinatae abducatur regionis: quo
 videlicet ancipiti distractos cura ludifice-
 tur, inanesque dimittat: quippe cum ne-
 que agrum alienum à quo absis, neque
 tuum à quo abhorreas, ambiguus colere
 animus queat. Salutare hoc præceptum
 trita illa firmabat Apostoli voce: *Dum Gal. 10.*
tempus habemus, operemur bonum. Quo-
 circa confidere eos iubebat, si Deo cordi
 foret quod expeterent, iniecturum utiq;
 illum hanc mentē Rectori, ut ipsos mit-
 teret, quò magis è re foret diuina. Verùm
 enim uerò errare grauitè aiebat eos, qui *Honos ma-*
 vellent in honore haberi propter virtutes *iorū vir-*
 & facta egregia maiorum suorum, à qui- *tute va-*
 bus ipsi degenerassent. Similiter enim *nus.*
 istos facere, ut qui alienis ornati vestibus,
 honorem ac diuitiarum opinionem au-
 cupentur. Nimirum satius esse iisdem in-
 sistentem vestigijs, maiorum virtutem ac
 decus æmulari, quàm ab eis degeneran-
 tem aliena bona ostentare pro suis. Cæ-
 terum illud non sapientius monitū quàm
 salubrius. Præcipiebat domesticis in ym-
 bratili adhuc disciplina versantibus, ne
 ante

*Non ante
tēpus ex-
erit ad
alios in-
mandos.* ante tempus in aciem ac pugnam exire
gestirent; neque nimium suis confiderent
viribus, cernentes iamdiu se grauiore no-
xa vacare : utique cū sæpè tyronum
salutem non tam virtus quàm ipse tute-
tur locus, facilè arcens hostiles impetus,
illecebrasq; peccandi. Proinde dum po-
nerent tyrocinium, impensè pectus soli-
da munirent virtute, vt tutò deinde inter
hostium tela versarentur.

CAPVT XVI.

*Concionatores Societatis quales expe-
teret.*

*Conciona-
tores non
se, sed Chri-
stum præ-
dicare de-
bent.* SOCIETATIS concionatores identi-
dem admonebat, ne seipsos prædica-
rent, sed Christum crucifixum; hoc est,
ne subtilibus quæstionibus disputationi-
busque à vulgi sensu atque intelligentia
abhorrentibus tractandis, doctrinam
suam atque ingenium ostentarent, po-
pularē auram, plausumque captantes:
verū eorum sermones plerumque in
rebus versarentur moralibus, planis, &
ad vulgi captum accommodatis; quæ
scilicet modestè, piè, prudenterque ex-
plicatæ, haud parum valerent ad sanan-
das hominum mentes. Itaq; hoc habe-
rent

rent propositum, vt fœditas peccatorum,
 diuinæque iniuriæ grauitas, cum cælesti-
 bus obiecta minis, auditores ad dolorem
 ac pœnitentiam compellerent. Sed ope-
 ræ pretium est, ipsum Gaspari præcipientem
 audire. Concionatoris præcipuum *Præcipuū*
 munus est, inquit, Auditori delictorum *Conciona-*
 suorum, quàm maximum inurere dolo- *toris mis-*
 rem, &, certissimis sempiternisq; infero- *nis.*
 rum supplicijs ante oculos propositis, „
 eum à sceleribus ac flagitijs deterrere: „
 Satanæ quoque artes atque insidias ape- „
 rire: ea demum pro concione ferere, quæ „
 vulgi quoque imperiti intelligentia po- „
 tiùs quàm admiratio excipiat. Quocirca *Sacra scri-*
 in concionibus nec sacrarum literarum *ptura te-*
 testimonia nimium frequentanda sunt, *stimonia*
 nec dubia & inter Doctores controuersa *non fre-*
 tractanda; sed certa, perspicua, & ad mo- *quentan-*
 res corrigendos fingendosque accom- *da.*
 modata. Proinde crebræ vitiorum repre- *Motus au-*
 hensiones, graues de iniurijs Christo Do- *ditorum.*
 mino illatis quærimoniæ, acres cælestiū „
 irarum minæ, æternorumque supplicio- „
 rum, quæ facinorosos atque improbos „
 homines apud inferos manēt; imminen- „
 tes mortis (quæ sæpe ex improuiso ho- „
 mines nec opinantes occupat) terrores. „
 Certa etiam capita proponuntur per col- „
 loquium, siue hominis resipiscentis cum „

» Deo, siue irati Dei cum homine scelera-
 » to. Summa verò vi tendendum est, vt au-
 » ditorum animi, ad motis dicendi facibus,
 » oculos aliquando aperiant ad agnoscen-
 » da conscientiaë vulnera, sacramentorum-
 » que remedijs curanda. ita demum vtilis

Nemo no- erunt frugiferaeque conciones. Verum
minatim cauendum diligenter, ne quenquam, ne-
increpan- que praesentium, neque absentium, ma-
dus. xime verò Praepositorum ac Magistra-
 » tuum, nominatim increpet aut compel-
 » let pro concione inconsulta vox. Nam si
 » quid ab eis peccatum erit, tutius ac certius
 » secreta prudensque admonitio domi que-
 » que suae, aut in confessione, curabit.
 » Quippe publica obiurgatio lubricum est
 » periculosumque negotium; adeò exaspe-
 » rantur homines palam increpiti magis
 » quam corriguntur: Praepositi quippe, quo-
 » rum auctoritas reprehensione apud po-
 » pulares haud dubie obteritur. Et quoniã

Principũ magni honores magnos animos faciunt,
admonen- minimeque patientis monitionis; si quan-
dorũ mo- do illorum quispiã sine arbitris monen-
dus. dus erit, hic tenebitur admonitionis mo-
 » dus, vt pro familiaritate grauior aut le-
 » uior adhibeatur. Nã quæ in familiaribus
 » libertas est, in alienis licentia videri solet.
 » Ipsam quoque reprehensionis seuerita-
 » tem hilaritas vultus mitigabit, comitasque

verborum. Quocirca remoueat^{ur} oris ac
 vultus truculentia, omnisque acerbitas
 orationis: interponatur tempestiui com-
 plexus (si persona illius ferat) crebraque
 demissionis indicia, quo scilicet hisce il-
 le rebus delinitus, equiore animo salubre
 admonitionis medicamentum hauriat.
 Namque si ad ipsam reprehensionis a-
 maritiem accesserit acerbitas repren-
 sionis; profectò ingenti spiritu homines
 rei insolentiâ stomachantes, verborum
 salubritatem aspernentur ac respuant; ad
 hæc obseruantiam erga nos vniuersam
 abiiciant, repentè amore in odium verso.
 Hæc autem de principibus viris accipi
 volo, deque his qui sunt cum imperio ac
 potestate. Conciones autem quàm cre-
 berrimas expetebat, ratus ex communi
 hoc bono multa ac magna bona priuata
 manare. Proinde nec concionem temere
 omitti sinebat, nec concionatores alienis
 implicari curis. Qua de re, simulque de
 concionatoris solertia, diuinitus P. Ga-
 spari præcipit. Nunquam, inquit, publico
 bono priuatũ antepones. Quare nec au-
 diendarum confessionũ causa omittetur
 concio: nec puerorũ idiotarumq; institu-
 tio priuatis pietatis muneribus postfere-
 tur. Si ignotum in oppidũ veneris, prima
 cura erit ex probatæ virtutis ac fidei viris

*Crebritas
 concionũ.*

*Conciona
 toris soler-
 tia in po-
 puli vitijs
 ac morib⁹
 cognoscen-
 dis.*

„ cognoscere oppidanorum incolarumque
 „ vitia, & negotia iniquè contracta: in quæ
 „ scilicet certo impetu conciones incurant,
 „ vt per confessiones deinde pestes illæ a-
 „ cribus admonitionibus profligantur. Ca-
 „ put quippe est ad homines iuuādos, gen-
 „ tis vniuersæ ingenium ac mores nosse, &
 „ quoad liceat, singulorū morbos animo-
 „ rum: qui dissideant inter se, qui inimici-
 „ tias gerant; quæ fraudes, quæ iudiciorum
 „ iniquitas, quæ perfidia testium, quæ Iu-
 „ dicum corruptelæ. Itaq; ex viris pruden-
 „ tibus ac peritis & hæc percontanda sunt,
 „ & simul exquirendum, qua tandem infi-
 „ stere oporteat via, ad illorū mores men-
 „ tesque sanandas. Ad hæc omni ope con-
 „ fitentes pellicies ad suum tibi pectus a-
 „ periendū; nec alia magis ratione eorum,
 „ quibuscum verferis, saluti consulēs,
 „ quàm si eorundem sensus, mores, hone-
 „ stæque vitæ impedimenta perspexeris.
 „ Præcipuum vtique hoc studium esse de-
 „ bet humanæ salutis studentium: hoc demū
 „ est viuos lectitare libros, docentes quæ in
 „ mortuis libris nequaquam reperias. Ne-
 „ que enim semper ab istis tradita æquè v-
 „ sui esse solent, atque illa quæ traduntur à
 „ viuis; qui iisdē in negotijs ipsimet in præ-
 „ sentia versantur. Hi profectò libri facile
 „ nos doceant, & cautè agendi cū homini-
 „ bus,

Libri vi-
 ui.

bus, & vtiliter ad populum concionandi
 prudentiam. Nec verò hæc ita dico, vt
 sanctorum eruditorumque virorum mo-
 numenta legi interdū nolim; sed vt mo-
 neā ex illis sententias petendas esse, qui-
 bus vitiorum remedia ex viuis deprom-
 pta libris comprobentur: quippe cū ad
 fidem faciendam tum exempla vocesque
 sanctorum hominum, tum sacrarum li-
 terarum testimonia, plurimum habeant
 momenti. In congressibus porro & col-
 loquijs vultus hilaritas facilitasque; potiùs
 quàm tristitia ac severitas emineat. Nam
 si mœstitiā & nimiam quandam præ-
 te feras gravitatem, multi profecti tristi-
 oris specie deterriti, à tua consuetudine
 refugiāt; parata lupis præda, quia abster-
 ruit pastor. Nimirū in funiculis Adæ tra-
 hi oportet homines, quos comitas alli-
 cit, gravitas terret. Proinde satius est da-
 re operam, vt omnibus benignum te præ-
 beas, & affabilem. Reprehensiones uti-
 que benignæ sint, & molliantur spiritu
 lenitatis: caueaturque intentiùs, ne qua
 morum asperitas nostram consuetudi-
 nem molestam odiosamque faciat. Con-
 cionatores porro demissè & de se ipsis
 sentire, & pro suggestu se gerere iubebat,
 vt submissionem animi vultus & oratio
 ipsa facilè declararet. Quicquid boni

*Vultus
hilaritas.*

*Vera hu-
militas.*

dicerent, facerentūe, Deo tribuerent, bonorum omnium auctori; quicquid vitij incideret, aut mali, assignātes sibi. Oportere quippe aiebat, eos in suas subinde inquirere conciones, ut si quid in concionando deliquissent, diuinæque gloriæ aut populi offecissent commodis, veniam identidem peterent à Deo. In talium enim vitiorum emendatione vel maximè sacrarum concionum constare fructum.

Quo in genere extat præclarum eius præceptum ad Gasparem Vicarium suum, eundemque concionatorem egregium. Ad Christianam, inquit, humilitatem comparandam, cū in cæteris, tum verò in concionandi munere caput est, Deo bonorum omnium fonti, quicquid inde fluat boni, acceptum referre. Namque ille profectò pietatis sensum & populo ad audiendum Dei verbum præbet, & tibi ad prædicandum. Id ipsum autem memento accepisse te non tam tuo merito, quàm deprecatione Societatis, diuina Socijs dona identidem exposcentis. Et simul memor, quicquid pro concione recti piique exprompseris, nequaquam esse tuum, sed ore loquentis Dei, sollicitè ac sedulò diuinum talentum exerce, cuius aliquando redditurus es rationem. Nec quicquam tibi tribue, præ-

ter delicta, socordiam, elationem, ingra-
tumque animum in Deum, in populum,
in Socios, quorum preces id tibi donum
diuinitus impetrarunt. Itaque supplici-
ter etiam atque etiam à Deo petes, planè
ut tibi ostendat, quibus nam rebus diui-
nos impediās conatus, quo minus per te
perficiat quæ velit, tua negotijs maiori-
bus obstante nequitia. Ita demum sub-
mittes te ex animo coram scrutante cor-
da & renes Deo, impensè sollicitus, ne in
concionibus congressibusue cuiusquam
animū offendas. Hæc meditatio nutrix
est veræ germanæque submissionis. Cog-
nitio quippe sui ipsius, hoc est, imbecilli-
tatis nequitiaque suæ notitia intimo con-
cepta animo, Christianam humilitatem
ac virtutem parit, alit, augetque. Illud e-
nim uero meminisse te velim, ac sæpius
animo reputare, multos concionatores
apud inferos cruciari, qui plus habuerint
vel copiae vel lepōris in dicendo, quàm
tu; pluresque à scelerata flagitiosaque
vita ad honestam piamque traduxerint.
Et, quod monstri simile est, cum pluri-
mis saluti fuerint, ipsi tamen miserrimè
periere. Cur ita? nempe ob eam maxi-
mè causam, quia ab elatione & arrogan-
tia insolentes, diuina dona non Deo re-
tulerunt accepta, sed vindicarunt sibi.

*Humili-
tatis ini-
tia.*

*Superbia
remedium
presentis-
simum.*

„ Quocirca humanæ auidos laudis, vana-
 „ que sui opinione inflatos, insana gloriæ
 „ cupido præcipitem in locum prouexit,
 „ vnde in exitium ruerent sempiternum.
 „ Proinde se quisque colligat, suisq; con-
 „ sultat rationibus. Nam si res attentius
 „ considerabimus, facile intelligemus, ni-
 „ hil omnino in nobis esse, in quo glorie-
 „ mur, nisi fortè ex nostra infirmitate ac
 „ delictis petamus gloriam. Hæc enim do-
 „ mi nostræ nascuntur, hæc videlicet nostra
 „ sunt. Nam rectè factorum culpa si qua
 „ est, penes nos est; decus penes Deum,
 „ qui per nostram imbecillitatem inter-
 „ dum boni aliquid efficit, abiectis homi-
 „ nibus ad egregia vtens opera; simul vt
 „ infinitam vim bonitatemque declaret
 „ suam; simul vt nostram retundat com-
 „ primatque arrogantiam. Itaque caue So-
 „ cios ac fratres præ te contemnas, quasi
 „ plus quam illi oneris laborisque susti-
 „ neas. Quin potius sic in animum indu-
 „ castuum, pijs eorum precibus diuinam
 „ flecti benignitatem, vt maiores tibi vires
 „ suggerat ad munus tuum ritè obeun-
 „ dum. Ita plus te illis debere, quam illos
 „ tibi. Hæc profectò cogitatio non mo-
 „ dò elationem premet, ne quem omnino
 „ despicias, sed etiam accendet caritatem,
 „ vt omnes paterno complectaris amore.

Magno-

Magnoperè autem suadebat conciona- *Monito-*
 toribus, vt amicos aliquos pararent si- *res concio-*
 bi, siue domesticos, siue alienos, vi- *natoris.*
 ros prudentes ac pios, à quibus de sua-
 rum concionum vitijs liberè admoniti,
 ea & agnoscerent faciliùs, & corrigerent.
 Orationi præcipuè dederent se, medita- *Meditatio*
 tionibus rerum pro concione exponen- *rerum ex-*
 darum: summaque vi niterentur propo- *ponenda-*
 nenda alijs ipsi prægustare animo, pror- *rum.*
 fusque eorum vim intimis percipere sen-
 sibus. Magnum quippe interuallum esse
 inter vibrantem animi viribus meditata,
 & segniter ex memoria conquisita pro-
 mentem. Cæterùm volebat vt facta di-
 ctis fidem facerent, muniaque pietatis ac
 misericordiæ concionem sequerentur.
 Proinde ægris in Valetudinarijs, vinctis
 in custodijs ministrarent; egentibus ne-
 cessaria compararent subsidia, cæteraque
 Christianæ benignitatis humilitatisque
 ministeria impigrè obirent. Nimirum &
 hæc officia concionibus iuuari, & his of-
 ficijs inuicem conciones. Morem gererēt
 interdum Parochis & Vicarijs, roganti-
 bus, vt in eorum templis ad populū ver-
 ba facerent. Gentem porrò quamcunque
 erudiendā sermonibus suscepissent, præ-
 cipuè diligerent, impenseque seruirent au-
 ditorum saluti commodisque. Iam con-

Certamina cum alijs concionatoribus fugienda. tentiones & certamina pro suggestu cum alijs concionatoribus, maxime cum Episcopi Vicarijs, prorsus vitari iubebat, quamvis iustæ causæ certaminum, multæque ac magnæ, incidissent. Ex talibus enim contentionibus nō solū Dei populi que offensionem oriri, sed etiam certantium perturbationem, cultusque diuini. Societatis utique nomen famamque non certaminibus de dignitate sua, sed conatibus in diuina gloria augenda, niti oportere. Proinde non obtrectatione & superbia cum alijs, sed comitate & demissione certandum: omniq; tendendum ope, ne dignitatis æmulatio cuiquā nos infestos inuisosue faciat. Quod si quando orta fortè controuersia nullum inueniret finem, occultis disceptationibus ad Præpositos Ecclesiasticos potiùs, quàm publicis ad populum offensionibus, remtransigendam. Quo de genere P. Gaspari Vicario suo non minùs salubriter quàm
 „ prudenter ita præcepit: Cum cœnobitis
 „ sacerdotibusque omnibus, facilitate modestiaque certabis. Si qua fortè offensus
 „ exorta fuerit, eorum siue iustam siue iniustam iram tua leniet demissio, quamvis
Iniuria ulciscenda ratio. tibi innoxius videaris. Nec grauiorē requires ultionem, quàm vt iniuriā premas silentio, vbi nullus est iuri locus. Cæterum

rūm

rum si quando eorum quispiam ab offi-
 cio discefferit, ex animo eius dolebis vi-
 cem, quippe daturi, nisi resipiscat, seriùs
 aut ocysus pœnas omnium opinione ma-
 iores. Itaque hominis casum miseratus,
 eiusdem deprecator apud Deum eris as-
 fiduus. Neque solùm factò aut verbo in-
 iuriam vlcisci religioni erit, sed etiam a-
 liquid apud te iracundiæ aut offensionis
 residere. Ira enim pariter & vltio fugien-
 da, cùm vtriusque vna origo sit. Verum-
 enimvero multa Deus ac magna ijs lar-
 gitur dona, qui illatas exhibitasque mo-
 lestias Christi causa patienter ferunt. Idẽ
 que tardus, sed grauis vltor est iniurię di-
 uino numini relictæ, piorumq; ministe-
 riorum aduersarijs tandẽ haud immeri-
 tam inurit notã. At nequaquam te Deus
 vlciscatur, si factò dictõue aut etiã cogi-
 tato tute iniurię vlciscaris tuã. Si fortẽ
 (quòd Deus auertat) inter vos ac Cœ-
 nobitas aliqua extiterit dissensio solerti
 consilio suppressenda erit, cauendumque
 ne Præfecto vrbis, aut cæteris ciuib⁹, vlla
 alienati animi signa rem prodât. Mirum
 enim quantum profanos homines offen-
 dat sacrorum Deo virorũ discordia. Pro-
 inde si qua fortẽ cõtrouersia oriatur, vtri-
 que arbitrum sumetis Episcopũ, qui pro
 auctoritate litem sine cuiusquam offen-
 sione

,, fione componat : ac meis verbis Episco-
 ,, pum rogabis , vt, si quando inimicus in-
 ,, ter fratres seuerit discordias, pacem pater
 ,, ipse constituat, & concordie auctor quic-
 ,, quid inter vos fuerit, controuersie tollat,
 ,, ne res deueniat ad Magistratus, ac tribu-
 ,, nalia. Simul mementote , si quando illi
 ,, vobis maledixerint, nequaquam maledi-
 ,, ctis cum eis esse certandum ; sed lingua
 ,, iraque cohibita, conueniendum Episco-
 ,, pum, vt dixi, qui, rebus rite compositis,
 ,, materiam certamini subtrahat. Tuq; in-
 ,, primis haud ignarus Societatis dignita-
 ,, tem & estimationem nõ in hominum
 ,, opinione, sed in Dei gratia præsidioque
 ,, positam, enixe cauebis, ne ita tueris de-
 ,, cus Societatis, vt Dei hominumque of-
 ,, fensionem incurras. Denique conciona-
 ,, tores monebat, vt si qui, primarij præfer-
 ,, tim viri, publicis flagitijs oberti, ita eo-
 ,, rum expeterent consuetudinem amici-
 ,, tiamque, vt ex peccatorum cœno nollent
 ,, emergere; his denunciarent, nostras ami-
 ,, citias ac familiaritates eò tantum specta-
 ,, re, vt amicos & familiares ad sanitatem
 ,, salutemque reuocemus animorũ. Quo-
 ,, circa eatenus dumtaxat nos cum ipsis a-
 ,, cturos, quoad nostra eis consuetudo fu-
 ,, tura sit saluti. Atque illud etiam addebat,
 ,, concionatores, vbiq; eis res ad victum
 ,, necesse

necessariæ suppeterent, nihil ab aliis accipere oportere, quòd dona eripiant libertatem. Caterùm si parua quædam mitterentur, indicia beneuolentiæ veriùs quàm munera, non esse respuenda, ne amicitiam respuere videaris.

CAPVT XVII.

Confessarios Societatis quales effingeret.

CONFESSARIOS magnopere hortabatur, vt in confessionibus audiēdis, animorum sanandorum cupidine accensī, comiter benigneque confitentes exciperent: quo spiritualium medicorum lenitas eos pelliceret ad omnia conscientiae suæ vulnera, haud cunctanter aperienda. Proinde ne initiò præsertim confessionis grauitatem seueritatemq; præ se ferrent, sed facilitatem potiùs ac lenitatem. Itaq; Patri Gaspari Armuziam ituro tale præceptum dedit: Videndum est etiam atq; etiā, ne inter audiendas confessiones metu obftet libertati, seuerè excipiendo delicta; sed pugnandum potiùs, vt timidis animum comitas addat, diuinam effendendo clementiam, hominumque noxas eleuando, donec libero animo atque ore peccatorum omne euomuerint virus. Et

*Confessarij
benignitas
in audien-
do.*

in hoc genere cautio adhibenda est vel
 maxima. Neque enim desunt qui pudore
 impediti commissa scelera maiore scelere
 suppressant, salubri confessionis re-

*Remediū
 aduersus
 verecundi-
 am confite-
 tium.*

medio in perniciem verso. Quocirca ad-
 uersus exitialem illam verecundiam omni
 ope & arte certandum est. Flagitiis elici-
 endis non alia via expeditior, quàm de-
 nunciare, nos longè grauiora scelerioraque
 aliorū cognouisse facinora; & simul illa i-
 psa, quæ timidè cunctanterq; exposue-
 rint, aptis extenuare verbis, vt facilitate
 confirmatus pudor fidentiùs reliquas vi-
 tæ aperiat labes. Illud verò ad liberam
 vocem exprimendam vltimum (etsi rarò
 assumendum cauteque) auxilium est, vt
 tua superioris vitæ peccata generatim sci-
 licet vniuersæque significes: quod ita ef-

*Scelesti
 homines
 quomodo
 accipiendi.*

se ipse te vsus docebit ac dies. Hanc ille
 rationem aduersus timidos præscribe-
 bat: aliam porrò aduersus diutinis flagi-
 tiis sceleribusque implicitos: Donec con-
 fitens delicta omnia euouisset, inter fi-
 duciam metumque hæsitanti animos fa-
 cerent diuinæ clementiæ misericordiæ-
 que commemoratione: nominatimque
 proferrent homines nefandis sceleribus
 infames, olim in gratiam à Deo rece-
 ptos; in quorum numerum ipse quoque
 venire possit, si pari ingenuitate ac dolore

sua

sua confiteatur facinora. Ad ultimum, perspectis omnibus conscientiae vulneribus, eorum grauitatem ac turpitudinem acriter ostenderent; fluctuantemque animum impendenti numinis ira, suppliciiisque in homines consceleratos diuinitus expetitis territando, ad odium doloremque compellerent peccatorum: absolutione etiam, si res poscat, in aliud tempus dilata. Obstinatis verò animis non modò æterna inferorum supplicia, sed etiam pœnas in hac vita ab hominibus facinorosis exactas proponi iubebat, nominatimque notos aliquot appellari, qui suademum scelera grauibus & atrocibus luerint suppliciis, vt documento sui similibus forent. Ac se vsu doctum aiebat, tales homines longè plus præsentibus corporum fortunarumque detrimentis commoueri, quàm futuris animorum cruciatibus, qui procul abesse videantur. Si quando locupletes atque opulenti negotiatores, Magistratus, aut Præsides vitæ solutioris ad confessionem accederent, ante omnia censebat eos sedulò admonēdos, vt sumpto spatio bidui triduiue, intentius in anteactā vitam inquirentes, delicta omnia (si diffiderent memoriæ) mandarent literis, dolorisq; sensum contritionemque à Deo suppliciter peterent. Inde

*Obstinati**quomodo**flectendi.**Implicati**negotiis ho-**mines quo**modo acci-**piendi.**prin-*

principio confessionis, rationem ab eis exquirendam dicebat munerum curationumque quibus præessent, negotiorum quæ tractarent; qua sedulitate, qua fide in iis se gererent gessissentue. Quippe hisce percotationibus explorari facilius posse, ecquid oporteret restitui, quàm si generatim interrogarentur, num quid cuiquam restituere deberent: quia ad tales interrogationes prorsus abnuere consueverint, seu lucri cupiditate, seu rerum inscitia excæcati. Confessionibus deinde eorum exceptis, mentes monitis quibusdam ac remediis curandas. Neq; tamen à confessione absoluēdos illico, sed posteaquam ea, quæ deberent, persoluerint. Itaque Patri Gaspari de talibus hominibus præcipit in hunc modum: Confessionem non continuò sequetur absolutio, sed biduum triduūmue dabitur eorum pectoribus certarum rerum meditatione præparandis, ut interim animorum maculas lacrymis ac voluntariis eluant poenis. Si quid cui debent, restituant: simul, si quas habent, depositis, redeant cum inimicis in gratiam: à libidinis consuetudine, cæterisque, quibus impliciti sunt flagitiis expediantur. Hæc omnia absolutionem præcurrunt rectiùs quàm sequuntur. Namque istiusmodi homines

Differenda interdū absolutio.

in ipsa confessione promittunt se cuncta
facturos: post absolutionem, fidei data
inmemores, promissa irrita cadere pati-
untur. Proinde elaborandum est, ut hi
absoluendi repræsentent, quod præstare
debent absoluti. De nutantibus verò in fi-
de confirmandis, hæc eidem Gaspari
præcepta dedit: Nonnullos reperies, atq;
utinam non multos, in Sacramentorum,
maximè verò Eucharistiæ, labantes fide,
siue quòd iamdiu eius fructu carent, siue
quòd magnam consuetudinem habent
cum Ethnicis, seu quòd impura quorun-
dam Sacerdotum vita apud imperitos,
huius Sacramenti officit maiestati. Cum
his igitur sic agendum erit, ut primò su-
spiciones eorum ac dubitationes elicias,
deinde eos docendo in fide confirmes: ut
verum Christi corpus in eo mysterio cõ-
tineri haud dubiè credant. Nec aliud præ-
sentius tanti mali remedium est, quàm
pia ac diligens ipsius Eucharistiæ frequen-
tatio. Iam verò quoniam in familiarita-
te mulierum ferme plus periculi est, quàm
emolumenti; magnopere auctor erat cõ-
fessariis, ut in confessionibus, in collo-
quiis, in congressibus earum, in reconci-
liatione cum coniugibus cauti essent, in-
tenti quæ ad suspensiones rumoresque ho-
minum, non tantum ad culpam crimén-

*Nutantibus
in fide con-
firmandis.*

*Mulierum
familiarita-
tis pericu-
losa.*

ue vitandum. Quibus de rebus egregia
 fanè ac salubria P. Gaspari, Vicario suo,
 reliquit monita: quæ attexere operæ pre-
 tium duxi. Cum mulieribus, inquit, cu-
 iusvis conditionis non nisi luce palam, at-
 que in publico, hoc est, in æde sacra, col-
 loquêris. Nec vnquam domum ad eas i-
 bis, nisi fortè grauiore aliquo casu cogen-
 te, veluti ægræ cuiuspiam confessionem
 excepturus: ac tum curandum erit sedu-
 lò, vt illius maritus adsit, aut cognatus ali-
 quis, aut certè vicinus idoneus. Si fortè
 virginem aut viduam conueniri oportebit,
 ad eius domum accedes viris spectatæ
 integritatis comitantibus: quorum
 scilicet comitatus non solum offensionē,
 verùm etiam suspicionem hominum ex-
 cludat. Talia verò officia conueniendarū
 mulierum & rara sint, & necessaria. Quip-
 pe lubricum negotium est: vbi minimum
 lucri fit maximo periculo. Et quoniam
 femina (quæ mobilitas ac leuitas mulie-
 bris ingenij est) plerumq; multum nego-
 tij confessariis facessunt; cum eis hæc ma-
 ximè tenenda cautio, vt viros Christo ad-
 iunctos impensius excolas, quàm eorum v-
 xores. Nā cū naturā constantiores sint
 viri, & ab eis domestica pendeat discipli-
 na; rectiùs profectò apud eos atq; vtiliùs
 opera collocatur. Rectè enim Sapiens:

*Cum mu-
 lieribus cau-
 tē agendū.*

*Viripotius
 excolendi
 quàm vxo-
 res.*

Qualis

Qualis est, inquit, rector ciuitatis, tales qui Eccles. 10.
habitant in ea. Et simul multæ offensio- “
 nes sermonesque, qui oriri solent ex fe- “
 minarum familiaritate, vitantur. Si quod “
 inter coniuges oriatur dissidium, ad con- “
 trouersiam tollendam, animosque eorum “
 sedandos, omnium primum id ages, ut “
 vterque, idoneis meditationibus præ- “
 parati, sacram confessionem antea actæ in- “
 stituant vitæ: absolutionemque tantisper, “
 si videbitur differes, ut ad vitæ emanda- “
 tionem, concordiamque inter se consti- “
 tuendam, paratiores reuertantur. Femi- “
 nis affirmantibus se enixius diuinis rebus “
 operam daturas, si abstineant à consuetu- “
 dine virorum, neutiquam habebis fidem. “
 Nam & ille muliebris feruor facile refri- “
 gescit, nec vnquam ferè suscipitur sine “
 graui aliqua virorum offensione. Coram *Viri potius*
 vxore caue culpam conferas in maritum, *quàm vxor*
 quamuis haud dubiè penes illum sit cul- *ris patrocini*
 pa; sed re in præsentia suppressa, deinde *niù susci-*
 sine arbitris eum ad vniuersam vitam cõ- *piendum.*
 fessione expiandam impelles: tum verò “
 sub cõfessionem quàm modestissimè re- “
 prehensū admonebis, ut enixè domesticæ “
 studeat concordia. Cæterū omni cura in “
 id eris intentus, ne (quod suspiciosissimū “
 negotium est) vxoris patron⁹ videaris ve- “
 nire contra virum. Itaque is amicè ac fen- “
 sum.

, fin monendus est primuū, vt suam ipse
 , culpam agnoscat, demum comiter ac be-
 , neuolē absolueudus. Indorum quippe a-
 , nimos amor flectit, vis frangit. Ca-
 , uebis igitur (vt paulo dixi) virum accu-
 , sare audiente coniuge. Namq; vt mulie-
 , res naturā subimpudentes sunt, ac proca-
 , ces; faciles viris ipsorū noxas, præsertim
 , Sacerdotum iudicio damnatas, obiciūt.
 , Quocirca fatius est, re dissimulata, ob-
 , seruantiā maritis debitam proponere
 , vxoribus, & simul demonstrare ipsas, quod
 , viros suos sæpe despiciatui habuerint, gra-
 , ui utique dignas esse pœna. Proinde de-
 , misse ac patienter, si quid molestiæ à vi-
 , ris accidat, perferre, eisq; dicto audien-
 , tes esse debere. Noli faciliē coniugis alte-
 , rius de altero quærelis credere (sæpe e-
 , nim & falluntur & fallunt) sed summa
 , animi æquitate vtrumque audies; nec
 , incognitā causā condemnabis alter-
 , utrum. Hoc eo dico, vt illis ad concor-
 , diam, tibi ad suspicionum fugam facilior
 , pateat via. Quod si quando eos inter se
 , reconciliare ipse nequueris, ad Episco-
 , pum aut Vicarium generalem rem totam
 , reijcies; sed ita, vt neutrū lædas è dissiden-
 , tibus. Lædas autem necesse est alterum, si
 , alteri magis fauere videaris. Summa pro-
 , fectò prudentia opus est, vt ne quid offē-
 das

das in hoc seculo nequam: longeq; pro-
 spiciendi aduersi rerum, quæ geruntur, e-
 uentus. *Aduersarius namq; noster Dia-* 1. Petr. 5.
bolus non cessat, sed circuit quarens quæ
denoret. Maximæ autem imprudentiæ
 est, incommoda quæ ex actionibus quã-
 uis bono animo susceptis euenire possunt,
 minimè prouidere. Pecuniam verò neque
 restitutionis, neque eleemosynæ nomine
 diuidendam pauperibus accipere. Con-
 fessarios volebat: sed vel arbitrio erogan-
 tium, certis piis operibus nominatim,
 vel generatim Sodalitati Misericordiæ
 attribuendam curare: ita melius & So-
 dales illos pauperum egestati, & Sacer-
 dotes Societatis famæ vti consulturos. Si
 qui ad confessionem accederent, nō tam
 peccatis, animorumque suorum incom-
 modis, quàm paupertati ac difficultati-
 bus rei familiaris remediū petitori; hos,
 de vsu sacræ confessionis admonitos, ad
 curam traduci iubebat animorum, de-
 monstrando quanto grauiora animorum
 incommoda sint, quàm corporum, po-
 stremò, si videretur, Sodalitati Misericor-
 diæ commendari. Confitentibus porrò
 non festinatam, sed diligentem nauandā
 operam censebat, monens, vt præoptarēt
 confessiones paucas rite factas audire,
 quàm multas temere properatas. Quæ e-
 nim

nim confitentes intentiùs excuti posse?
 qui eorum odiis, fraudibus, vitiis adhi-
 beri remedia, nisi per otium curarentur?
 An verò dubium esse, quin confessio vna
 rectè instituta multis cursim peractis præ-
 ferenda sit? cùm præsertim confessio adi-
 tum aperiat ad Sacrosanctum Eucharis-
 tiæ Sacramentum. Postremò monebat
 Confessarios, vt, sumpto spatio, in audi-
 tas ab se confessiones inquirentes vide-
 rent intentiùs, ecquid in delictis aliorum
 expiandis ipsi deliquissent, & quæcunq;
 in alienis peccassent confessionibus, ex-
 piarent suis, eaquæ delicta in posterum
 summa vi corrigere niterentur. Hoc
 quippe studium ad rectè atque vtiliter
 Confessarij munus obeundum maximo
 adiumento futurum.

CAPVT XVIII.

Cultores animorum quales optaret.

SOCIOS Ethnicis conuertendis neo-
 phytisque erudiendis operam daturos
 non modò lectissimos requirebat, sed
 huic rei maximè deditos; vt nihil quam-
 uis speciosum ac præclarum, tanta præ-
 ferrent negotio, quo nihil superis gratius,
 mortalibus vtili⁹ reperiretur. Nec magni-
 ficus

ficus. solum hortator erat, sed etiam au-
 ctor; plus rebus ostendens, quam verbis
 præcipiens. Namque, ut suo loco demon-
 strauimus, Gentilium conuersione atque
 institutione in omni vita ipsemet nihil
 habuit antiquius. Quin etiam Socios,
 qui ex India aut ex Lusitania ad eum ve-
 nissent, ita vocabat in diuini huius mini-
 sterij Societatem, ut spectatissimo cuiq;
 eam prouinciam præmium daret labo-
 rum. Primarios quippe viros potissimum
 tanto muneri præficiebat, auctoritatē se-
 quens Apostolorum, qui *cum audissent,*
recepisse Samaritanam verbum Dei, mise-
runt ad eos Petrum & Ioannem, Aposto-
 lorum scilicet principes. Quocirca cen-
 sebat ad Apostolicum munus deligendos
 viros egregia diuque spectata fide, virtu-
 te, cōstantia, sanctitate: tū quia tales utiq;
 viros res ipsa postularet; tū verò quoniam
 vsu doctus senserat, eam prouinciam esse
 grauissimis Satanae tētationib⁹, molestiis,
 ærumnis expositam. Proinde in eiusmodi
 Dominicæ vineæ operariis prudētiā ma-
 gis ac sanctitatē quam scientiam doctri-
 namq; expetebat, ratus ad tot tantasq;
 difficultates superandas necessariam pro-
 fectō esse virtutem; ad Ethnicorū autem
 conuersionem plus momenti sanctimo-
 niam facere quam doctrinā. Quòd si vir-
 tutem

Actor. 18.

*Plg momentū
 ti in san-
 ctimoniam*

tutem

est quam in doctrina. tutem decoraret eruditio, tū verò aiebat egregios perfectosque Euangelij præcones existere, Iaponiæ maximè opportunos, cæterisque locis vbi acria barbarorum ingenia subtilibus interrogationibus Christianam religionem solerter explorent. Cæterum in omnibus Ethnicorum cultoribus requirebat ingenium, facultatem, ac studium peregrinæ linguæ addiscendæ, haud dubius sine sermonis commercio in barbaris ad Christum aggregandis, novisque Christianis institutendis, nihil admodum profici posse. Itaque Apostolos, prius quam gentes docere aggrederentur, diuinitus imbutos omnium facultate linguarum. Præcipuè optabat omnes ingenti animorum seruandorum cupiditate flagrare, nunquam vrei rei prætermitterent occasionem, sed auidè arriperent vrgerentque. In neophytorum verò salutem atque institutionem strenuè insisti iubebat, infantes baptismo expiari, pueros erudiri catechismo, & ante omnia baptizandis infantibus incuriam vitari, obliuionemque, præcipiens, vt, quantum humana ope puidere posset, nemo prorsus periret sine baptismo, vnico puerilis ætatis auxilio. Suadebat quoque vt verbis rebusque neophytos conciliantes sibi, studerent ab eis parentum loco diligenter coll-

coliq; . Sic enim naturâ comparatum esse,
 ut amor omnia æqui boniq; consulat, ni-
 hilq; sit amanti difficile. Porro in nouis
 Christianis excolendis, non fortiùs quàm
 perseverantiùs eorù perferrent vitia, in-
 firmitatē sustinerent, frugemque semen-
 tis factæ, laborumq; (quamvis seræ spei)
 fructum velut boni Christi Domini agri-
 colæ expectarent: haud ignari, *Qui semi-*
nant in lacrymis, in exultatione messuros.
 Quod si talibus initiò Christianis non
 vterentur, quales expeterent, ita se cū iis
 gererent, ut cum improbis filiis boni pa-
 rentes: Dei que benignitate freti, qui ho-
 minū mentes suo demū tempore ad bonā
 perducit frugē nō diffiderent eos aliquā-
 do tales fore, quales optarēt. Proinde nū-
 quā desinerent illos omni studio colere,
 præsertim cū De⁹ communis omniū pa-
 rens, quamvis læsus à nobis, benignè ta-
 mem omnibus facere non desistat. Iam
 cum veteribus Christianis multum tem-
 poris esse conterendum negabat, ne frau-
 darentur noui. Quod si officiosi illorum
 congressus vitari nequirent, ac sermones
 inferendos de rebus diuinis, atque ad ani-
 morum salutē pertinentibus: ut aut piis
 exculti monitis paulatim fierēt meliores,
 aut certè colloquiorum seueritatē auer-
 sati nostrū nos negotium agere sinerent

*Perseueran-
 tia in ex-
 colēdis ho-
 minibus.*

Psalm 125.

*Inania of-
 ficia quo-
 modo elu-
 denda.*

in instituendis neophytis. Exiguos verò fruct⁹ cum hominum approbatione, maximis fructibus cum aliqua vel minima offēsiūcula potiores ducebat. paruos quippe fruct⁹ cum virtutis exēplo perceptos, & diuturnos esse, & semp̄ augeri, contraque ingentes offēssione hominum vitiatos paulatim corrumpi atq; interire. Itaq; eos iubebat aduersus omnes facilitatem ac submissionem adhibere, *pacem*, vt ait Apostolus, *cum omnib. hominib. habētes*, contentionesque maximè cum religiosis viris ac Sacerdotib. omni ope vitantes. Et simul præcipiebat, vt facilitatis magis quā grauitatis memores, hilari lætoque vultu exciperent omnes, neminemq; omnino aspernarentur, vt *omnes Christo lucrifacerent*. Dictitabat etiā, qd boni virtus nō pariat, humanas artes haudquaquā parituras sine virtute. Proinde cauere diligenter, ne peruulgatā hominum viā dignitatem atque honorem aut appeterent, aut appetere viderentur; neu suis dictis factisue ad humanam potius quā ad diuinā tenderent gratiam. Veram utiq; auctoritatē, egregiæ virtutis comitem, non hominum donū esse, sed Dei. Itaq; si quando homines ipsi per se humanis artibus (omisso cælesti præsidio, germanaq; virtute) quærant auctoritatem; diuino cōsilio

lio fieri, ut eam parare dum studet, funditus perdant. Ne scilicet vilia sint hominibus dona celestia, sed haud secus, quā par est, expectentur è cælo. Nā quibus in diuinarū rerum procuratione, hominū gratia quā Dei potior sit, eos non tam diuinum honorē spectare, quā suum. Verū sacrilegam illam ambitionē demum in ipsorum ignominiam exitiumq. erupturā. Itaq. sibi quisq. prima esset cura suūq. animum summa vi excoleret; deinde in alienorum culturam animorum verteret curas. Neq. enim alienæ salutis consulturum qui suam negligeret; neq. memorem fore aliorum, qui obliuisceretur sui: contraq. facilè euenire, ut, cui sua salus cordi esset, eius cura in aliorum quoq. redūderet salutē. Quocirca nullum diem rerum diuinarū meditatione & cōscientiæ examine vacuū sinerēt præterire, & quotidie ecquid in diuino obsequio deliquissēt, ecqua in re suo officio aut diuinis defuissēt conatibus, reputarent: secumq. cum suis mentibus circumspicerēt, quā multa per eos De^o ipsorū vitio efficere desineret potius, quā quid per ipsos efficeret. Alterū enim modestiæ absolutæq. virtutis incitamentū esse, alterum superbiæ vecordiæq. diuina facta sibi vindicantis; qua enim uero non aliam pestem perniciosiorem piis

*Puerorum
educatio.*

Ephes. 6.

hominibus reperiri. Puerilis porro ætatis educationem præcipuū opus existimans, monebat vt Christianā doctrinā puero-
rum gregib⁹, quoad eius fieri posset, per se ipsi traderent, nec intermisso tam frugifero opere, neque aliis commisso. Cate-
rū neminem puerorum offenderent ir-
ritarētue, sed ad veniam faciles in leuioribus noxis coniuerēt, *remittētes minas.*
vt monet Apostolus; quo scilicet timida ætas alacrius salubrē capefferet discipli-
nam. Aduersus Magistratus Præpositosq; Ecclesiasticos moderatione tenderēt, modestiaque: neq. vllis quamuis ingentibus eorum delictis atq. iniuriis lacessiti cum eis vllō modo susciperent simultates. Ferendo enim & dissimulando magis quàm obsistendo superiores vinci; si minùs vt suam ipsi corrigant vitam, at certè vt rem Christianam minùs impediunt. Quocirca eos, quasi suorum conatuū ac laborum patronos, in fructus emolumentiq; partem vocarent, quicquid boni perceptum esset, id illis, secundum Deum, acceptum referentes: ita demum Christi vineæ operarios plus adiutorum defensorumq; (si fortè verbo aut facto ab aliis violarentur) aut certè minus aduersariorū habituros.

*Misericor-
dia opera.*

Iam auctor erat, benignitatis humilitatis-
que ministeria non minùs sæpe quàm li-
bea-

benter exequendi; in valetudinariis, publicisq. vrbis custodiis, ægros ac vinctos officiis pietatis, corrigataque stipe, subleuandi; sed ita, vt simul corporibus animisque curandis opera præberetur, inimicitias sedando, odia restringendo, tollendo lites, dissidentes ad pacem atq. amicitiam adducendo. His quippe caritatis officiis diuinum amorem in animis nostris accedi, aliorum animos ad similia excitari facta; Dei seruis, ad rei Christianæ propagationem, plurimum accedere fidei auctoritatisque. Præcipuè verò temere obloquentium rumores contemnerent, qui sæpe timidorum conatus frangunt atque debilitant. Extat de ea re egregiū præceptum P. Gaspari traditum, quod tale est: Si tibi pia ministeria obeunti, vt fit, obtrecent improbi; de illorum vocibus non magnopere laborabis: ne quis animaduertat, te hominū vocibus à Dei obsequio absterri, id verò laborabis. Nam quicumq; talibus in reb⁹ falsam infamiā sermonesque hominum extimescunt, mūdi veriùs quā Christi milites sunt, vtpote quos humanus respectus magis moueat, quàm diuin⁹. Ad vltimū illud tibi antiquissimū esse volo, vt memor te Societatis I E S V membrum esse, omnib⁹ in factis dictisq; tali capite & corpore dign⁹ existas. Hisce

Obloquentium sermones contemnendi.

ex monitis facile apparet, non modò quã
 sedulò serioq. Franciscus socios exemplis
 pariter & præceptis ad omnẽ prudẽtiã ac
 sanctitatis excoleret laudem, verumetiã
 quã valde omnibus in rebus Xaverij &
 Ignatij sensus inter sese cõgruerẽt, quip-
 pe cùm eodem tẽpore (etĩ infinito pro-
 pemodum locorum interuallo disiuncti)
 Ignatius in Italia Sociis præciperet, Fran-
 ciscus in India. Sed videlicet vnus atque
 idem Spiritus illa vtriq; dictabat, vtrobi-
 que Societatem ad certam formans disci-
 plinam, cælestemq. ambobus prudenti-
 am inspirans. Nihilo autem prudentior
 Xaverius in præcipiendo quã in regen-
 do fuit. Quippe vbicunq. locorum esset,
 à Præpositis Societatis subinde omnibus
 de rebus certior fieri volebat; cunctisq.
 incommodis non secus medebatur, ac si
 adesset præsens. Nam discedens impera-
 bat eis, vt ad se certis temporibus literas
 mitterent, quibus literis Sociorũ tũ vete-
 rum, tum recentium numerum, genera,
 facultates exponerent; nimirum quibus
 virtutibus præditi, quib. doctrinis & arti-
 b⁹ exculti, quib. addicti ministeriis, quas
 ad res maximè nati aptiq. viderẽtur; quæ
 in vnoquoq. cupiditas conseruandorum
 animorum emineret, quos quisq. ferret
 fructus, quibus vrgeretur angoribus, qui-
 bus

*Xaverij
 prudentia
 in rebus o-
 mnibus sui
 muneris
 cognoscen-
 dis.*

bus molestiis ac morbis tentaretur premereturq. Demum (adeò in rebus etiam minimis attentus erat, ac diligens) de domesticis famulis, ac seruis, de ære alieno, talibusq. rebus fieri se iubebat certiore: deq. singulis vel personis vel rebus, utcumq. res posceret, per literas præcipiebat. Nec mandasse contentus, quid facto opus foret, simul imperabat Præpositis, ut ad se quamprimum scriberent, an sibi quisque mandata curasset, ut scilicet hoc illis imperium curam acueret exequendi mandata. Cæterum etsi ultimas Orientis terras perlustrans, in barbararum gentiũ conuersionem incumberet totus; tamen immensa Oceani spatia remensus, socios fidei creditos identidem reuisebat, ratus sibi pro suo duplici munere patiendas esse curas, ut sic adesset alienis, ut non deesset suis. Singulari utiq. industria ac virtute perfecit, ut si spectes quantum Christi cultum propagauerit, nullum spatium de Societate cogitandi habuisse; sin autem quantopere Societatis res curarit confideres, nihil aliud aut egisse, aut agere potuisse videatur.

*Solenter
exigit im-
perata.*

* *

F I N I S.

D d 4

IN

INDEX RERVM

Memorabilium.

A.

<i>Abstinentiâ insignes Cacizes Sacer-</i>	
<i>dotes Socotoraerum, 98. Bonzij</i>	
<i>quoq; Iaponum Sacerdotes, 304</i>	
<i>Abstinentia Xauerij,</i>	305
<i>Absolutio peccatorum interdum</i>	
<i>differenda,</i>	616
<i>Academia Banduensis celebris in Iaponia,</i>	343
<i>Ædificia qualia probaret Xauerius,</i>	594
<i>Amangucium oppidum in Iaponia,</i>	320
<i>Amboinus insula,</i>	202, 203
<i>Ager Iapon Franciscum conuenit, 259. baptizatur,</i>	
<i>et Paulus S. Fidei nominatur,</i>	277
<i>Animi magnitudo inuieta Xauerij, 49, 80, 166, 168,</i>	
<i>169, 264, 307, 377, 435</i>	
<i>Antonius Criminalis pro Religione à barbaris neca-</i>	
<i>tur,</i>	316
<i>Armuzia urbs sinus persici,</i>	276
<i>Arrogantes retundendi,</i>	588
<i>Astrologia Iapones ignari,</i>	337
<i>Auctoritas in rebus diuinis caeleste donum, 584, 585</i>	

B.

B <i>Aptismo liberatur mulier periclitans difficultate</i>	
<i>partus,</i>	143
<i>Bernardus Iapon conuertitur, 324. Romam destina-</i>	
<i>tur,</i>	412
<i>Bononia diuersorij Xauerij in sacellum versu, 43, 44</i>	
<i>Bona</i>	

INDEX RERVM MEMORABILIVM.

<i>Bona spei promontorium,</i>	34
<i>Bonzij Iaponũ Sacerdotes, 303. apud Sinas nullo sunt pretio,</i>	358
<i>Bonziorum Antistes Ninxit,</i>	309
<i>Bonzij duo insignes conuertuntur,</i>	344, 345, 362
<i>Bonziorum precipui coram Bungi Rege à Xauerio conuincuntur,</i>	365, 366, & seq. 374, 375
<i>Benziorum chirographa collybistica,</i>	378
<i>Brachmanum religio, 152. versutia, 153. mysteria, 156. reuerentia erga Xauerium, 155. ineptæ interrogationes, 155. unus eorum baptizatus tradit pueris Catechismum,</i>	157
<i>Bungus oppidum Iaponia,</i>	348
C.	
<i>C Acizes Saracenorum & Socotoraorum Sacerdotes,</i>	96, 97
<i>Cangoxima vrbs Iaponia,</i>	300
<i>Cangoximana puella ad vitam renouatur,</i>	311, 312
<i>Canton Sinarum portus,</i>	440
<i>Carne Franciscus abstinet, nisi apud hospites, 526, 527</i>	
<i>Castimonia amor,</i>	524, 525
<i>Ceilanus insula ad Christum conuersa, 174, 175, & seq.</i>	
<i>Christi vita mortisq; meditatio, 18. eius passionem audientes Ethnici lacrymantur,</i>	329
<i>Cocinum oppidum Lusitanorum,</i>	131
<i>Comitas Xauerij,</i>	54, 78, 561
<i>Comorinum promontorium à Xauerio excolitur, 135, & seq.</i>	

INDEX RERVM

- Antonij Criminalis martyris agrum sanguine irrigatum, uberrimos fundit neophytorum foetus*
316, 317
- Conciones Xauerij,* 38, 41, 42, 170
- Concionatores quales requireret Xauerius,* 600
- Conciones nunquam sine graui causa omittenda,*
603
- Concordia studium inter Socios & alios Religiosos,*
618, & seq.
- Concubinarum auellendarum ratio, 117, 118, 119. septem uni subtrahuntur,* 287, & seq.
- Confessarij munus,* 613, & seq.
- Conscientia excutienda quotidie,* 580
- Corpus Francisci cum uina calce loculo includitur,*
457. *quarto post mense integrum reperitur,* 458.
sanguis inde effluit mense post obitum quinto, 462.
integrum reperitur mense decimo-sexto, 469
- Correctio fraterna prudenter adhibenda, eiusque modus,* 55, 56, 290, 572, 576
- Cosmus Turrianus FRANCISCO se adiungit socium,* 269
- Crux insignis ad Melindam urbem Saracenorum sita,* 95
- Crucis prodigia,* 174
- Crucis amor,* 47, 95, 265, 347, 431, 544
- Crucis vis,* 407
- P. Cyprianus in oppido S. Thoma elaborans vaticinatur,* 408, 409

MEMORABILIVM.

D.

- D**æmones Xauerium orantem verberant, 187,
188. eorum insidia aduersus Xauerium, 293
Deum vnum ac trinum colunt Brachmanes, sed ve-
ro fabulas affingunt, 152, 153
Dei fiducia, 215, 542, & seq.
Dei prouidentia erga Franciscum, 24, 166, 295
Deum tantum timet Xauerius, 543
Deum rerum omnium principium Iapones ignora-
bant, 338, 369
Deos contemnunt Sina, 432
Dij Iaponum, 303, 335
Discordia inter Religiosorum familias exorta, quo-
modo sedanda, 611
Dissimulatio Xauerij in sceleratis hominibus conuer-
tendis, 195, 272, 288
Doctrinam Christianam docens, ipsemet urbem obi-
ens, tintinnabulo pueros conuocat, 120. cur cantu
eam tradiderit, 121. quantopere eam aliis commē-
dauerit, 569
Doctrina si respondeat vita probitas, permouet etiam
Ethnicos, 366, 367
Dominicanorum laus in India strenuè laboranti-
um, E. 405, 408.
Eleemosynas corrogat Xauerius ad subleuandos
pauperes, 73, 74, 116
Eleemosynam elargitur ex pecunia diuinitus acce-
pta, 497, 498.
Eleemosynas per externos, quam per nostros, distri-
bui mālebat, 569

INDEX RERUM

<i>Energumenus insignis à Xauerio liberatur,</i>	190, 197
<i>Episcopi reuerentia,</i> III, 112, itemq ³ <i>Vicariorum Epi-</i> <i>scopt,</i>	571, 572.
<i>Ethnicorum consuetudo Christianis periculosa,</i>	195
<i>Ethnicos ad Christum conuertendi studium, & pro</i> <i>eis oratio,</i>	521
<i>Euangelij super agrum moribundum recitati vis sa-</i> <i>lutaris,</i>	404
<i>Examen conscientia,</i>	580
<i>Examinis ratio,</i>	584
<i>Excommunicatio tandem omnibus rebus frustra</i> <i>tentatis infligitur,</i>	421, & seq. 425, 420
<i>Excommunicatus denunciandus, ut vulnus agnos-</i> <i>cat & curet,</i>	425
<i>Exercitiis spiritualibus excolendi Vicarij, & reliqui</i> <i>sacerdotes,</i>	571, 572

F.

F <i>Erdinandus Sosa, Hispanorum Dux,</i>	203
<i>Fides vacillans quomodo confirmanda,</i>	617
<i>Figuenum Regnum.</i>	319
<i>Firandum Iaponia oppidum,</i>	320
<i>Flagellum Francisci multis salutare,</i>	309
<i>Franciscus à puero virginalis pudicitia florem ser-</i> <i>uauit intactum, 8. primò honoris cupidus, 9, 10.</i> <i>deinde aspernator, 122, 123. Philosophia laurea</i> <i>insignis Aristotelem Parisiis publicè interpreta-</i> <i>tur, 11. Ignatium primò illudit, deinde sequitur</i> <i>vita ducē, 14. vaticinatio de Xauerij Apostolatu</i> <i>in Oriente, 11. saltu delectatur, sed elationem ani-</i> <i>mi ex agilitate corporis, grauiter vindicat, 16, 17.</i> <i>quatri-</i>	

MEMORABILIVM.

*quatriduum sine cibo traducit, 17. ex laceratis
 coxendicibus ager diuinitus sanatur, 22. 23. insa-
 nabilibus ministrans saniẽ exsugit, 28. 29. Sacrum
 faciens alienatur à sensibus, 43. in Indiã ab Igna-
 tio destinatur, 48. Apostolicus Legatus à Pont. in
 India constituitur, 54. tres è comitibus mortis pe-
 riculo eximit, 57. 58. patriam prateriens, diuertere
 ad matrem noluit, 58. Simonẽ Rodericum ample-
 ctens quartana liberat, 60. Apostolus in Lusitania
 appellatur, 65. itemq; in India, 123. Sanctus Pater
 nominatur, 148. itemq; Magnus Pater, 170. celesti-
 bus gaudijs affluit, 159. 222. 264. Socotoraos nuti-
 bus instruit, quia eorum linguam non tenebat, 99.
 in Socotora pueros plurimos baptizat, ibid. in Co-
 morino promotorio totos pagos saepe baptizat, 140.
 143. baptizatorum ab eo ingens numerus, 160. 167.
 in oppido Tolo xxv. hominum millia à Xauerio
 baptizata, 222. Iapones plurimi baptizati, 309.
 334. 340. unius anni spatio tria millia Iaponũ ba-
 ptizata, 345. quatuor à mortuis excitat, 145. 146.
 moribundos sanat, 144. 145. agris de suo lectulo ac-
 commodat, 96. eisq; impensè ministrat, 80. 81. 89.
 115. leprosis inseruit, 116. septẽ dies cibo abstinet, 180
 illuditur, 321. 326. lapidibus appetitur, 328. omnia
 omnibus fit, 555. cùm esset in naui, eodem tempore
 in scapha periclitantibus adesse cernitur, 396. eius
 forma, 356. 455. aspectus ad studiũ virtutis accen-
 dit, 518. 561. eius funus in Sanciano, 456. Malacca,
 461. Goa, 471. & seq. eiusdem corpus integrum,
 lege Corpus.*

INDEX RERVM

Franciscani in India egregiè elaborant, 108. 353. *apud illos diuertit Xauerus*, 286

G.

G *Aspar Belga, eximia virtute vir*, 407
Goa vrbs, caput India, 107
Goani Collegij initia, 108. 127
Gravitas nimia vitanda, 605. 606

H.

H *Enricus Lusitania Princeps primus viam aperit in Indiam*, 76
Hieronymus Casalinius Bononiensis, hospes Xauerij, 40
Honoris fuga, 122. *odium*, 539
Horti Hesperidum, 77
Humilitatis studium, 539. 540. *in concionatoribus maximè*, 605. 607. 608
Humilitas Xauerij, 53. 54. 148. 149. 538. & seq.

I.

I *Acobus Borbanus, vir egregius, ex Franciscana familia Seminarium puerorum instituit in India*, 108
Iacobus Pereria, Francisci amicissimus, 397. *eius munificentia, ibid. reuerentia erga Xauerium*, 563. *officia in mortuum*, 461. 464. 471. 472
Iaponia descriptio, 297. 298
Iaponum scribendi ratio, 262. *Dij*, 303. 335. *lingua varietas*, 305. 308. *ingenia & mores*, 301. & seq.
Iaponum secta, 334. 335. *acuta interrogationes*, 338. & seq. *eloquentia*, 355
Ieiunij Quadragesimalis religio, 30
Ignatius

MEMORABILIVM.

- Ignatius Loyola sua comitate permulcet Francisci
feiociam, 14. Francisci virtuti plurimum tribuit,
535. 536. ab eoque unice observatur, & Sanctus
appellatur, 148*
- Indorum ingenium ac mores, 106*
- Indum portare sibi visus est in somnis Xaverius, 51*
- Infantium baptismus maximè erat cordi Xaverio,
163*
- Inferorum pœnas Iapones agnoscunt, 339. ab his posse
se homines liberare Bonzj profitentur, 335. 336*
- Iniuria Francisco illata diuinitus vindicatur, 157.
158*
- Iniuria vlciscenda ratio, 610*
- Ioannes Lusitania Rex egregia religione ac pietate,
46. lege Rex Lusitania.*
- Ioannes Alboquercius è Franciscana familia India
Episcopus, 108. idemq; Francisci amicissimus, 112*
- Ioannes Crucius, Eques egregius, 129*
- Ioannes Durus, Xaverij socius, fugam ornans, ad pœ-
nitentiam reuocatur, 191. & seq. in insulã relega-
tus videt B. Virginem cum puero IESV, 236*
- Ira sedanda ratio, 576. 577*
- Ira potens Xaverius, 420*

L.

- L** *Abores ingentes Xaverij, 82. 87. 88. & seq. 136.
137. cœlestibus gaudijs compensantur, 159. 222.
264*
- Laurentius Luscius, concionator egregius, 333.*
- Lectus Xaverij, 96. 97. 137. 527. 528*
- Legati ex Iaponia ad Greg. XIII. Pont. Max. 385. 386*

Lenca

INDEX RERVM

<i>Leuca Lusitana,</i>	76
<i>Libri vini qui,</i>	604
<i>Litium dirimendarum ratio,</i>	573
<i>Lusitana gens ad pietatem satis propensa,</i>	64
<i>Lusitanorum magnum nomen toto in Oriente,</i>	105
<i>Lusitani mercatores Euangelium enunciant,</i>	173. honorificè Xauerium accipiunt, 348. & ad Bungi Regem deducunt,
	351. 352
<i>Lusitani milites religiosè viuunt,</i>	405. 406. Christi cohors appellantur,
	243
M.	
M <i>Acazares populi Christo aggregati,</i>	173
<i>Magistratum metus apud Sinas,</i>	432
<i>Mahometis cultus consenuit apud Saracenos,</i>	95.
<i>templum euertitur,</i>	407. 408
<i>Malaca urbs,</i>	193. 194. 195
<i>Malacensium Lusitanorum egregia de barbaris victoria,</i>	247. & sequent.
<i>Manaria insula amplius DC. martyribus decoratur,</i>	172
<i>Maurica regio,</i>	211. 212
<i>Meacus urbs, Iaponia caput,</i>	323. 327
<i>Meca urbs, Mahometis sepulcro infamis,</i>	97
<i>Meliapora urbs, S. Thoma sepulcro nobilis,</i>	181. 182
<i>Melinda oppidum Saracenorum,</i>	93
<i>Miracula Xauerij,</i>	143. 144. & seq. 494. & seq. 501.
	506
<i>Misericordia opera quàm cordi fuerint Xauerio,</i>	116.
<i>117. concionatoribus utilia,</i>	609
<i>Misericordia Sodalitas inuanda,</i>	570
	Missa

MEMORABILIVM.

<i>Missa prima praparatio, 33. Xauerij pietas in Missa,</i>	
38. 520. 521. exstasis,	43
<i>Missa vsus aduersus morbos, 286. 287. energumenos,</i>	
197. pericula,	394
<i>Molucca insula,</i>	207. 208
<i>Mortis contemptus,</i>	215. 428. 431
<i>Mortificationis studium,</i>	16. 528
<i>Mortui quatuor à Xauerio ad vitã reuocati, 145. 146</i>	
<i>Mortui à Francisco precibus iuuantur, 200. 235. 447</i>	
<i>Mulieres separatim à viris instruuntur,</i>	163
<i>Mulierum familiaritas periculosa, 525. cum eis cautè</i>	
<i>agendum,</i>	ibid.
<i>Munera accipiens amittit libertatem, 612. 613. qua-</i>	
<i>tenas accipienda,</i>	575. 613
<i>Munerum contemptus Ethnicis miraculo est, 330. 331</i>	

N.

N <i>Agapatatum oppidum,</i>	172
<i>Nauis ex prædictione Xauerij tandem in naua-</i>	
<i>li dissoluta perijt, 415. altera in portu,</i>	490. 491
<i>Neophyti per Franciscum à Barbarorum impetu li-</i>	
<i>berantur, 169. cibarijs iuuantur,</i>	164
<i>Neophytorum in Franciscum amor,</i>	226. 232. 319
<i>Neophyti docent alios, 139. à Francisco missi sanant</i>	
<i>agros, & Liberant energumenos,</i>	147
<i>Nouitij Societatis, quibus maximè rebus exercendi,</i>	
578. nec ante tempus ad iuuandos alios emittendi,	
600	

O.

O <i>Bedientia Xauerij,</i>	49. 533. & seq.
<i>Obstinati quomodo flectendi,</i>	615
	Officij

INDEX RERV

<i>Officij diuini attentè recitandi religio,</i>	29
<i>Olei vasculum diuinitus impletur,</i>	499
<i>Olyssippo vrbs Regia Lusitania,</i>	60
<i>Orandi studium Xauerij,</i>	188. 514. 516
<i>Orat alienatis sensibus,</i>	270. 285
<i>Oryza Indi & Iapones victitant, 106. & Xauerius victitauit,</i>	137

P.

P <i>Arauarum regio, 128. bellum cum Saracenis, ibid. baptismus,</i>	232
<i>Patientia Ioannis Fernandi,</i>	333
<i>Patientia Xauerij,</i>	451
<i>Patriam & parentes visere Franciscus prateriens noluit,</i>	58
<i>Paulus III. Pontifex egregius,</i>	31
<i>Paulus Camers, socius Xauerij, 77. Reſtor Goani Se- minarij, 161. Francisci Vicarius,</i>	284
<i>Pauli Iaponis studium in propaganda religione, 308. 309</i>	
<i>Paupertatis studium, 42. 63. 73. 81. 113. 114. 134. 530. & seq.</i>	
<i>Paupertas probrum apud Iapones,</i>	364
<i>Paupertatis studium Iaponibus miraculo est,</i>	351
<i>Peccatores conuertendi ratio,</i>	614
<i>Pecuniam respuit Xauerius, 38. vetat eam accipi à Confessarijs, etiam restitutionis nomine,</i>	621
<i>Pedestre iter Francisci,</i>	22. 56. 325. 347. 348
<i>Periculorum contemptus pro religione, lege Animi magnitudo.</i>	

MEMORABILIVM.

<i>Petri Vellij egregia liberalitas, 398. æquitas animi in morte.</i>	399.400
<i>Philosophiæ cognitio perutilis ad Iapones conciliandos,</i>	341.342.
<i>Piscaria ora,</i>	128
<i>Pœnitentiam leuem imponit, se satisfacturum pollicens,</i>	274.275
<i>Præpositi Ecclesiæ veneratione & obedientia colendi,</i>	535.537. & sequent.
<i>Probatio Novitiorum Societatis,</i>	591
<i>Prophetia donum Xaverij, 486. lege Vaticinatio.</i>	
<i>Prudentia Francisci,</i>	565
<i>Pudor eiusdem insignis,</i>	161.540
<i>Puerorum institutio maximè cordi erat Xaverio,</i>	163
<i>Pulverem de calceis excutit Xaverius in Malaccenses,</i>	428

Q.

Q <i>Vadragesima bina servantur à Cacizibus Socotorais,</i>	98
<i>Quirinus Garzonius, ciuis Romanus, benignus in Societatem,</i>	44

R.

R <i>Eligiosos etiam ex alijs familijs in India exoptat Xaverius, 268. eosq; à Societate diligere & obseruari iubet, 594. cum ijs modestia ac facilitate certari, 610. concordiam summa ope seruari,</i>	612
<i>Reliquiarum sacrarum beneficio tempestas sedatur,</i>	416
<i>Remedia aduersus venena Fræsciscus aspernatur, 217</i>	

INDEX RERVM

- Rex Lusitania Xauerium** benignè excipit, 60. 61. & seq. commendat Prætori India, 81. cupit illum in Sanctos referri, 484. eius propaganda religionis studium, 46. 60. 61. 70. 71. liberalitas erga Societatem, 73
- Rex Amangucij** donis cultus fauet Euangelio, 331. 384
- Rex Bungi** Franciscum accersit per litteras, 346. honorificè excipit, 353. 354. & seq. ab eo Christianis mysterijs eruditur, 360. 361. Christiana religioni & Societati fauet, 384. baptizatus Franciscus appellatur, ibid. & 385
- Rex Iafanapatania** Manaria neophytos pro religione interficit, 172
- Rex Moluci**, uxorum multitudine irretitus, baptismum aspernatur, 224. filium Francisco promittit ad baptismum, 225
- Rex Perlensis** ultro se Lusitani Regis stipendiarium facit, 253
- Rex Tanoridis** Christianam Religionem profitetur, 405. 406
- Rex Trauancoridis** Francisci suspicit sanctitatem, 170
- Regis Sinarum** moderatio, 389
- Regina Lusitania** pia liberalitas, 152

S.

- Sacerdotum** fama parcendum, 266
- Sacerdotium** non temerè deferendum, 391. 392
- Sacramenta** Confessionis & Eucharistia longo interval-

MEMORABILIVM.

<i>ternullo Roma frequentari cœpta, 45. item in Lu-</i>	
<i>sitania, 64. sunt arumnarum solatia,</i>	431
<i>Sancianus insula,</i>	433
<i>Sinarum Regnum & mores,</i>	432. 387
<i>Socotora insula,</i>	97
<i>Scandalum omni ope vitandum,</i>	559
<i>Superbia comprimenda ratio,</i>	667. 608

T.

T <i>Emplum sedes orationis Xauerio, quoties eius e-</i>	
<i>rat copia,</i>	516
<i>Temperantia Iaponum,</i>	301
<i>Tempestas sedata diuinitus deprecante Xauerio.</i>	
416	
<i>Tentationes Damonis aperienda,</i>	598
<i>Testimonium Vicarij Generalis de Xauerij sanctita-</i>	
<i>te, & eius corporis integritate, 503. 504. & seq.</i>	
<i>Testimonium medici præcipui,</i>	506
<i>Ternate Molucarum insularum præcipua,</i>	208
<i>Terra motus horribiles in Maurica,</i>	219
<i>Thoma Apostoli vestigia in India, 107. 152. in Socoto-</i>	
<i>ra insula, 97. 98. eiusdem sepulcrũ celeberrimum,</i>	
182. & seq.	
<i>Tolum oppidum,</i>	222. 227
<i>Tolana victoria,</i>	228. 229
<i>Trauancoris ora,</i>	165
<i>Typhon ventus,</i>	280

V.

V <i>Aletudinarium, Francisci domicilium,</i>	234
<i>Vaticinatur Xauerius tempestatem imminen-</i>	
6186	

INDEX RERVM

<i>sem</i> , 181. 198. tranquillitatem, 396. 489. ventum secundum, 442. caelestes iras Malacensibus, 228. 229. 255. 256. Malacam à barbaris obsessam, ac deinde liberatam, 481. 482. aduentum duarum biremium, 246. nauis periculum, 263. 264. lege Nauis. scaphæ recuperationem, 392. mortem A- rausio, 205. calamitatem Praefecto Malaca, 426. mortem sui hospitis, 448. suam & aliorum, ibid.	
Vaticinationes variae,	201. 202. 210
Vaticinatio triplex,	415
Vaticinatio egregia Petro Vellio facta,	399
Ventus Xauerio morem gerit,	201
Vestitus vulgaris Xauerij,	113. 114. 115. 530. 531
Vestitus splendore aditum sibi facit ad Amangucij Regem, 330. itemque ad Regem Bungi, 352. idem facere cogitabat ad conciliandum Regem Sina- rum,	469
Vestis carbasina, cum qua sepultus fuerat, illa re- peritur, ibid. & 470. à Melchiore Nunnio ad con- ciliandos Iaponiæ Reges adhibetur,	ibid.
Vicarios Episcopi coli obseruariq; oportet,	571
Victoria sui ipsius maximum ad perfectionem mo- mentum facit,	29. 528. 581
Vino ferè abstinuit Xauerius,	527
Virginitas & castimonia Xauerij,	185. 524. 525
Vetorum quotidiana instauratio,	19. 20
Voti seruandi religio,	30

MEMORABILIVM.

X.

X *Auerium castellum gentilitium familia Xau-*
ria, 6. incunabulis Francisci Xauerij nobile,
512. & mortis eiusdem prodigijs, *ibid.*
Ximus insula in Iaponia., *299*

Z.

Z *Elus animorum conuertendorum Xauerij, 88.*
89. 90. 273. & seq. 407. 553
Zona torrida, *82. 83*

TOYO BUNKO

Dr

TOYO BUNKO

TOYO BUNKO

Agc.
p. 144. tres) viginti quinque, aut
Voet Dip. 1. 1017. —

TOYO BUNKO

TOYO BUNKO

TOYO BUNKO

TOYO BUNKO

TOYO BUNKO

TOYO BUNKO

TOYO BUNKO

TOYO BUNKO

TOYO BUNKO

TOYO BUNKO

7

TOYO BUNKO

TOYO BUNKO

10

TOYO BUNKO

TOYO BUNKO

7

1182

TOTO BUNKO
東洋圖書
TOTO BUNKO

TOYO BUNKO

TOYO BUNKO